

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Qvaestio XXIX. De personis diuinis, in quatuor articulos diuisa.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

relationis terminus realem habet ordinem & respectum ad alterum; quamobrem S. D. hic non recensuit relatiua tertij modi apud Arist. *5. Metaph.* quæ sunt mensuræ & mensurabiles; hæc enim non sunt inter res eiusdem ordinis, atque ideo non sunt mutua quo ad realitatem & ad rem propositam minimè pertinebant.

Secundum est, quod hic obseruat Caiet. ex D. Th. de pot. Dei. q. 7. a. 9. nimirum diuisionem illam fundamenti relationis realis quo ad quantitatem intelligendam esse sub diuisione scilicet vel secundum rem vel secundum modum, id est, aut de quantitate prædicamentali, aut de re modum quantitatis habente, prout vnum in substantia facit idem, & sic fundat relationem identitatis; & vnum in qualitate facit simile, & numerus siue multitudo diuersum in eisdem & dissimile, secundum quod aliquid magis vel minus consideratur; sic enim vnum album altero dicitur albus, vt ibidem ait S. Th. Constat autem vnitatē & numerum ac multitudinem modos quosdam exprimere quantitatis. Et quamuis inueniatur in diuinis modus quantitatis: cum sit in Deo vnitas essentie, & magnitudo, quæ nihil est aliud quàm perfectio naturæ ipsius, vt ait S. Th. *infra q. 42. a. 4.* quæ substantiæ vnitas & magnitudo relationē fundat similitudinis & æqualitatis inter personas in vna diuinitatis essentia subsistentes; quia tamen huiusmodi relationes in Deo non sunt reales, sed rationis tantum, vt probat S. D. *infra q. 42. a. 1. ad 4. & ibid.* Cai. & hic non erat locus agendi de æqualitate, & similitudine personarū diuinarū; idcirco satis fuit doctrinæ presentis articuli relationem illam realem à diuinis excludere, quæ materialem consequitur quantitatem; earum verò quæ ad vnitatem & magnitudinem diuinæ naturæ consequuntur, disputationem proprio loco reseruare, veritatem interim significando, vt hic apparet in respons. ad 4. Ex quo patet vanam esse censuram Molinæ de efficacia rationis D. Th.

Responsum est
sua Molin.

Solutur ap-
parens con-
tradictio D.
Th.

Tertium est, D. Th. hic docere prædictas quatuor relationes fundari in actionibus immanentibus: cuius oppositum videtur affirmare in *1. dist. 26. q. 1. a. 1.* vbi docet eas fundari supra naturam diuinam. Solutur autem siue conciliatur hæc apparens contradictio distinguendo considerationem naturæ & actionis diuinæ, quæ potest esse duplex: Vno modo sumendo diuinam naturam siue essentiam præcisè, & similiter actionem præcisè; & hoc modo neque essentia neque actiones fundamenta sunt relationum; Nam si sola esset essentia, quæ relationes fundaret, non possent abinuicem realiter esse distinctæ: si verò solæ sumantur actiones immanentes præcisa natura, nec processio verbi esset generatio personæ subsistentis, nec processio amoris esset spiratio personæ Spiritus sancti, ac proinde non essent illæ quatuor sed aliæ longè diuersæ relationes in Deo. Alio itaque modo possunt essentia diuina & actiones considerari, quatenus vnum est sub alio, scilicet essentia sub actione & passionem; & hoc modo essentia prout est in Patre & ab eo communicatur Filio per generationem, fundat relationem paternitatis; & eadem prout est in Filio à Patre per generationem accepta, fundat relationem filiationis. Et eodem modo loquendum est de fundamento reliquarum duarum relationum, quod etiam significauit S. D. in allegata distinctione vbi sic loquitur. Paternitas, & filiatio habent fundamentum in re scilicet naturam ipsam, quæ communicantur secundum communicationem naturæ. Quibus verbis naturam

A sub actione significauit, quæ ratio propria & formalis est fundandi relationes prædictas, & ideo solam hic actionem expressit: quia formaliter loquebatur, vt etiam aduertit Capr. in *1. dist. 31. q. 1. a. 2.* Scoti contra 2. par. concl. quem sequitur Iauellus super hoc a.

Quartum est, cum ait S. D. ex qualibet processione consequi tantum duas relationes reales, quarum vna sit procedentis à principio, & alia ipsius principij &c. intelligendum esse in subiecta materia diuinorum, de quibus loquimur. Deinde extendendo propositionem hæc ad omnem etiā processionem creatam verissima est per se, & immediatè loquendo; Nam cum filius in humanis generatur à Patre, plures alię relationes reales emergunt præter paternitatem & filiationem, nimirum æqualitas aut inæqualitas, similitudo aut dissimilitudo, quæ sunt relationes reales; sed hæc relationes non per se ac immediatè cōsurgunt ex generatione vt generatio est, sed vt talis est; quia scilicet est communicatio naturæ cum eius diuisione; habet enim humanitas in Socrate Patre, & in Platone filio realem distinctionem numeralem & esse diuersum: ex qua diuersitate cum vnitatis specificæ fundamento sequuntur relationes prædictæ & aliæ plures.

Quintum est, non omnes quatuor prædictas relationes distingui realiter abinuicem, sed tres earum tantum, videlicet paternitatem, filiationem & processionem; Spiratio verò quæ relatio est communis Patri & Filio, eadem est realiter cum relationibus paternitatis & filiationis. Nam in diuinis non est realis distinctio, nisi per oppositionem relatiuam; prædictæ verò tres relationes scilicet paternitas, filiatio & processio realem habent oppositionem adinuicem; Spiratio verò nec paternitati opponitur neque filiationi; quamobrem nec ab eis realiter, sed ratione tantum distinguitur absolute loquendo; alioquin non esset trinitas in diuinis, sed quaternitas. Verū, quæ sit inter spirationē & prædictas duas relationes distinctio, latissime disputabitur *inf. q. 32. a. 2.* Vide etiam, si placet, dubitationem hic propositam & solutam à Iauel. & aliam apud Zumel. Vide etiam D. Th. in *1. dist. 29. q. 1. a. 3.*

D Postremò aduerte relationem verbi ad dicentem, & è contra, relationem imaginis, & relationes distinctionis vnius personæ, vel relationis ab alia, non ponere in numerum cum prædictis, vt suis locis ostendetur. Vide, si placet, quæ scribit Suar. lib. 5. de relat. diu. c. 2.

QUAESTIO XXIX.

De personis diuinis, in quatuor articulos diuisa.

Pramissis autem his, quæ de processionibus, & relationibus præcognoscenda videbantur, necessarium est aggredi de personis.

E Et primò secundum considerationem absolutam, & deinde secundum comparatiuam considerationem. Oportet autem absolute de personis, primò quidem in communiconsiderare, deinde de singulis personis.

Ad communem autem considerationem personarū quatuor pertinere videntur: primò quidem significatio huius nominis persona. Secundo verò numerus personarum. Tertiò, ea quæ consequuntur numerum personarum, vel ei opponuntur, vt diuersitas, & similitudo, & huiusmodi. Quarto verò, ea quæ pertinent ad notitiam personarum.

Circa primum queruntur quatuor.

Primò, De diffinitione persona.

Secundo, De comparatione persona ad essentiam.

H 4

sub

substantiam, & hypostasim.

Tertio, utrum nomen personae competat in diuinis.

Quarto, Quid ibi significet.

Ratio ordinis huius questionis ad precedentem, & articulo-
rurum eius inter se.

PERSONAE, ut infra dicemus, per relationes
constituuntur & distinguuntur: Igitur post
questionem de relationibus sequitur questio de
personis. De quibus proponit S. Th. se tractaturum,
primò quidem secundum absolutam earum
considerationem; deinde per comparisonem ad
essentiam, ad relationes, ad actus notionales & ad-
inueniem. Sed absoluta consideratio personarum
duplex est, una in communi, & alia in particula-
ri de singulis personis. Ad communem conside-
rationem, inquit S. Th. quatuor pertinent. Pri-
mò significatio huius nominis persona. Secundò
numerus personarum. Tertio ea quae consequun-
tur numerum personarum, vel ei opponuntur,
ut diuersitas, similitudo & huiusmodi. Postre-
mò ea, quae pertinent ad notitiam personarum.
Prima igitur questio de personis agit de signifi-
catione huius nominis persona; de cuius nominis
ratione discribit primò S. Th. in communi. Secun-
dò de eadem agit in particulari, prout inuenitur
in diuinis. De ratione huius nominis in commu-
ni tractat dupliciter: primò absolute in praesenti
articulo: secundò comparando rationem huius
nominis persona, ad rationes horum nominum
hypostasialis, substantia, &c.

ARTICVLVS I.

De diffinitione persona.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod incom-
petens sit diffinitio personae, quam Boetius* assi-
gnat in lib. de duabus naturis, quae talis est. Persona est
rationalis naturae indiuidua substantia. Nullum enim
singulare diffinitur. Sed persona significat quoddam sin-
gulare. Ergo persona inconuenienter diffinitur.

2 Praeterea. Substantia (prout ponitur in diffinitio-
ne personae) aut sumitur pro substantia prima, aut pro
substantia secunda: si pro substantia prima, superflue ad-
ditur indiuidua, quia substantia prima est substantia
indiuidua: si vero fiat pro substantia secunda, falso ad-
ditur, & est oppositio in adiecto. Nam secunda substan-
tia dicuntur genera, vel species. Ergo diffinitio est male
assignata.

3 Praeterea. Nomen intentionis non debet poni in
diffinitione rei. Non enim esset bona assignatio: si quis di-
ceret, homo est species animalis. Homo enim est nomen
rei, & species est nomen intentionis: cum igitur persona
sit nomen rei: significat enim substantiam quandam rati-
onalis naturae. Ergo inconuenienter indiuiduum (quod
est nomen intentionis) in eius diffinitione ponitur.

4 Praeterea. Natura est principium motus, & quie-
tis in eo, in quo est per se, & non per accidens, ut dicitur
in 2. Phys.* Sed persona est in rebus immobilibus, sicut in
Deo, & in Angelis. Non ergo in diffinitione persona de-
bet poni natura, sed magis essentia.

5 Praeterea. Anima separata est rationalis naturae
indiuidua substantia, non autem est persona. Inconue-
nienter ergo persona sic diffinitur.

Respond. Dicendum, quod licet vniuersale, & par-
ticulare inueniantur in omnibus generibus, tamen
speciali quodammodo indiuiduum inuenitur in genere
substantiae. Substantia enim indiuiduatur per seipsam:
sed accidentia indiuiduantur per subiectum, quod est
substantia. & dicitur enim haec albedo, in quantum est in
hoc subiecto. Vnde etiam conuenienter indiuidua sub-
stantia habent aliquod speciale nomen praeter alijs. De-
bent enim hypostasies, vel prima substantia. Sed ad-

A huc quodam specialiori & perfectiori modo inuenitur
particulare, & indiuiduum in substantiis rationali-
bus, quae habent dominum sui actus, & non solum
aguntur sicut alia, sed per se agunt, actiones autem in
singularibus sunt. Et ideo etiam inter ceteras substan-
tias, etiam quoddam speciale nomen habent singularia
rationalis naturae: & hoc nomen est persona. Et ideo in
praedicta diffinitione persona ponitur substantia indi-
uidua, in quantum significat singulare in genere sub-
stantiae: additur autem, rationalis naturae, in quantum
significat singulare in rationalibus substantiis.

Ad Primum ergo dicendum, quod licet hoc singulare,
vel illud diffiniri non possit, tamen id, quod pertinet ad
communem rationem singularitatis, diffiniri potest. Et
sic Phil.* diffinit substantiam primam, & hoc modo dif-
finit Boet. personam.

Ad Secundum dicendum, quod secundum quoddam
substantia in diffinitione personae ponitur pro substantia
prima, quae est hypostasis: neg, tamen superflue additur
indiuidua, quia nomine hypostasis, vel substantiae prime,
excluditur ratio vniuersalis, & partis. Nō enim dicimus, quod
homo communis sit hypostasis, neg, etiam manus, cum sit
pars: sed per hoc, quod additur indiuiduum, excluditur a per-
sona ratio assumptibilis, humana enim natura in Chri-
sto non est persona, quia est assumpta a digniori, verbo
Dei. Sed melius dicendum est, quod substantia accipi-
tur communiter prout diuiditur per primam, & secun-
dam. & per hoc, quod additur indiuidua, trahitur ad
standum pro substantia prima.

Ad Tertium dicendum, quod quia substantiales dif-
ferentiae non sunt nobis nota, vel etiam nominata non
sunt, oportet interdum uti differentiis accidentalibus loco
substantialium, puta si quis diceret, Ignis est corpus sim-
plex calidum, & sicum. Accidentia enim propria sunt
effectibus formarum substantialium, & manifestant eas.
Et similiter nomina intentionum possunt accipi ad dif-
finiendum res, secundum quod accipiuntur pro aliquibus nomi-
nibus rerum quae non sunt posita. Et sic, hoc nomen indiuiduum,
ponitur in diffinitione personae ad designandum modum
subsistendi, qui competit substantiis particularibus.

Ad Quartum dicendum, quod secundum Philosophum in 5. Lib. 5. text.
Metaph.* Nomen naturae primo impositum est ad signifi-
candam generationem videntium quae dicitur naturas.

Et quia huiusmodi generatio est a principio intrinse-
co, extensum est hoc nomen ad significandum principium
intrinsecum cuiusque motus. Et sic diffinitur natura in
2. Phys.* Et quia huiusmodi principium est formale, vel
materiale, communiter tam materia quam forma di-
citur natura. Et quia per formam completur essentia vi-
uius cuiusque rei, communiter essentia viuius cuiusque rei
(quae significat eius diffinitio) vocatur natura. Et sic ac-
cipitur hic natura. Vnde Boet.* in eodem lib. dicit, quod
natura est vniuersum quodque informans specifica differen-
tia. Specifica enim differentia est, quae complet diffini-
tionem, & sumitur a propria forma rei. Et ideo conue-
nientius fuit, quod in diffinitione personae, quae est singu-
lare alicuius generis determinati, vteretur nomine na-
turae, quae essentiae, quae sumitur ab esse, quod est communis simi-
li.

Ad quintum dicendum, quod anima est pars huma-
nae speciei. Et ideo, licet sit separata, quia tamen retinet
naturam vniuersitatis, non potest dici substantia indiui-
dua, quae est hypostasis, vel substantia prima, sicut nec ma-
nus, nec quaecunque alia partium hominis. Et sic non
competit ei neque diffinitio personae, neque nomen.

Sensus quaesiti.

SCIENDUM est, diuersas à Doctoribus allatas diffinitio-
nes personae diffinitiones. Prima est Boetij, persona ex
de qua agit in praesenti articulo. Secunda est Ric. de
S. Victore lib. 4. de Trin. c. 28. qui volens corrigere
diffinitionem Boetij, dicebat personam, prout de
Deo dicitur, esse diuinam naturam incommunicabi-
lem existentiam. Tertia fuit quorundam Magi-
stro-

Postea in
arg. 1. huius
art.

In lib. prae-
dic. c. de sub-
stant. to. 1.
D. 1026.

D. 728.

169
2. q. 2. art. 2.
cor. & 1. di.
25. art. 1.
por. q. 9. a. 2.
de vni-
a. 1.
r. 3. pag. a
prin. lib.

Lib. 2. Phys.
tex. 3. 10. 2.

D. 17.
240
D. 729.

6
365

florum, qui erant tempore D. Tho. qui sic diffiniebant personam: Persona est hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Has duas diffinitiones vltimas recenset S. Tho. in hac q. a. 3. ad 2. & 4. Et 1. dist. 25. q. 1. a. 1. ad 8. arg. Sed quoniam diffinitio Boetij omnia complectitur, quæ per alias diffinitiones exprimitur, vt videbimus; ideo hæc cæteris antepositur, & sola examinatur à S. Th.

Forma Textus.

PRAEMISSIS tribus indiuiduorum differentiis quo ad eorum dignitatem siue perfectionem, respondet quaestio vnica conclusione.

Diffinitio est; licet vniuersale & particulare inueniantur in omnibus generibus; tamen speciali quodam modo indiuiduum inuenitur in genere substantiæ, prout in textu &c. Ex quo discursu colligitur tres indiuiduorum differentiae secundum dignitatem siue perfectionem. Prima est indiuidui accidentis, quod indiuiduatur per subiectum, quod est substantia. Secunda est indiuidui substantiæ absolute sumptæ, quod in duobus differt ab indiuiduo accidentis: Primò quia indiuiduatur per seipsum: Secundò quoniam habet speciale nomen; dicitur enim hypostasis & prima substantia. Tertia est indiuidui substantiæ rationalis siue intellectualis: quod indiuiduum duplicem addit dignitatem super reliqua indiuidua substantiæ primæ quo ad modum essendi principium operationum; quia scilicet indiuiduum rationalis naturæ solū inter omnia habet dominium sui actus, quod ad maximam dignitatem pertinet indiuidui; quoniam actiones sunt singulariū, vt dicitur 1. Metaph. Secunda est quo ad specialitatem nominis; quia reliqua vt indiuidua sunt talis naturæ, puta irrationalis, nomen proprium non meruerunt; hoc autem sortitum est speciale nomen, quod est persona, propter prædictam dignitatem. Est igitur persona nomen indiuidui rationalis naturæ.

Deinde respondetur quaestio tali CONCLUSIONE. Diffinitio personæ assignata à Boetio est competens. Probatur: Prædicta diffinitio explicat duas substantiales proprietates indiuidui rationalis naturæ, quibus differt ab alijs, ergo est competens; Antecedens declaratur siue probatur. Primò dicitur substantia indiuidua per quam particulam differt ab indiuiduo accidentis. Secundò dicitur, rationalis natura, per quam differt ab alijs indiuiduis substantiæ, quibus duabus particulis perfectè explicatur natura, & dignitas indiuidui substantiæ rationalis. Nam cum indiuiduum inferioris sit etiam indiuiduum superioris, oportet vt in indiuiduo inferiori puta speciei, sint conditiones speciei & etiam generis; puta in Socrate, quod est indiuiduum hominis, & consequenter etiam animalis, oportet esse conditiones hominis & animalis; ideo in persona, quæ est indiuiduum rationalis naturæ & consequenter etiam substantiæ, oportet esse rationalem naturam & substantiam; & ideo vtriusque indiuidui conditiones S. Th. posuit in diffinitione personæ.

Expositio Textus.

TRIA sunt pro textus explicatione declaranda. Primum est proprietas significationis huius nominis persona. Vt enim obseruat Cai. & post eum recentiores S. D. interpretes, Laurent. Valla libr. 6. Elegant. cap. 34. Boetij diffinitionem reprehendit dicens nomen personæ non significare substantiam, sed animi vel corporis qualitatem, per quam vnus homo differt ab alio: quo

A sensu dicimus aliquem exercere personam consulis, prætoris aut iudicis, vel diuitis aut pauperis; siquidem vni substantiæ siue supposito rationalis naturæ conueniunt in hoc sensu multæ personæ. Ex quo deducit prædictus Grammaticus non magis Deo conuenire personam quàm brutorum naturæ; putans ea tantum ratione personam Deo conuenire, quæ dici nonnunquam solet Deum induere personam irati, misericordis aut liberalis. Sed dum Ludimagister vana vocabulorum peritia tumidus notā inurere conatur Boetio, quod vocis huius personæ significationem maxime propriam & Grammaticis familiarem ignorauerit, duplicem in se prodit inscitiam, & ceca temeritate in fidei Catholicæ petram impingens miserè labitur. Nam Cicero de Oratore dixit, hominum esse innumerabiles personas: vbi personam manifestè sumit pro substantia indiuidua rationalis naturæ: quo sensu frequenter usurpat personæ vocabulum idem auctor, vt videre est apud Nizolium, & Thesaurum. Et Celsus in Proæmio lib. primi sic ait: Medicos nihil tentasse iudicos: quia nemo in splendida persona periculi ari voluerit, cōiectura sua, ne si non seruasset, cecidisse videretur. In legibus iuris ciuilibus frequens est in eadem acceptione nomen personæ, ac præsertim ff. de statu hominum lege 1. & 2. & in tit. Per quas person. &c. In sacris etiam litteris Actorum 10. dicitur. Non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Definita est hæc veritas in Concilio Lateranensi in capite: firmiter de summa Trinitate, & fide Catholica, vbi sic dicitur: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus tres quidē personæ, sed vna essentia. Et in capite. Damnamus. Vna quadam summa res est incomprehensibilis, & ineffabilis quidē, quæ veraciter est Pater, & Filius, & Spiritus sanctus tres simul personæ &c. In eodem sensu sumitur personæ nomen in Concilio Tolet. 11. in confessione fidei. Et in Concilio Hispal. 2. cap. 23. Et apud Hieronymum in Epist. ad Damasum, cuius initium est: Quoniam vetusto errore, &c. Et D. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 9. & lib. 7. cap. 6. & apud Hilarium in lib. de Synodis frequenter eadem vox occurrit. In eodem sensu legendus est Suarez libr. 1. de Trinitate, cap. 1. vbi diligenter colligit loca Patrum. Est igitur error in fide manifestus negare personam in Deo significare substantiam incommunicabilem. Nam etsi fortasse nomen personæ prima sui impositione aliud quiddam significauerit quàm substantiam, vt videtur affirmare S. D. infra a. 3. ad 2. vltimò tamen ac principaliter positum est ad significandam substantiam intellectuales naturæ incommunicabilem, vt ibidem indicat S. Thomas propter similitudinem ad rem eodem nomine in prima impositione significatam. Quamobrem vox illa persona nomen erit analogum primò & principaliter substantiam incommunicabilem absolute sumptam, deinde eandem sub qualitate significans; quamuis in Theologia ferè semper substantiam significet, cuius vsus rationem optimam reddit Caiet. in titulo.

Secundum quod explicandum occurrit, est differentia multiplex, quam statuit S. Th. inter indiuidua substantiæ & accidentis, & inter ipsamet indiuidua substantiæ. Distinguit itaque primò S. Th. indiuiduum substantiæ ab indiuiduis accidentibus; quod substantia indiuiduatur per seipsam, sed accidentia indiuiduantur per subiectum, quod est substantia; ex qua sequitur alia differentia, quod indiuidua substantiæ habent speciale nomen, indiuiduum autem accidentis communi sit nomine designatum.

Sed

Referuntur
et confutatur
error
Vallæ de
significatione
personæ.

1. Dubit.

Sed de priori differentia tres dubitationes siue difficultates excitat Caiet. Prima est ex parte substantiæ; quoniam distinctio numeralis primò conuenit quantitati, & per illam substantiæ materiali & accidentibus; Cum itaque de ratione indiuidui substantiæ sit distinctio ab alijs, sequitur substantiam materialem indiuiduari quoad intrinsecum distinctum per quantitatem, &

2. Dubit.

non per seipsam. Secunda difficultas est ex parte quantitatis, & aliorum accidentium. Nam, ut dicitur 5. Metaph. Quantum est, quod diuiditur in ea, quæ insunt, quorum singulum natum est esse hoc. Et in abstractione mathematica datur hæc linea, & hic triangulus nullo imaginato subiecto. De cæteris etiam accidentibus similis est difficultas; est enim conditionalis hæc vera. Si albedo esset in hac quantitate sine substantia, esset hæc; Ergo falsa est illa categorica: accidens indiuiduatur per subiectum, quod est substantia. Tertia

3. Dubit.

difficultas est de modo, quo indiuiduatur accidens per subiectum: an scilicet intrinsecè vel extrinsecè. Si primò modo; igitur hæc albedo non est vnū per se, nec est in aliquo genere; si secundo modo; igitur accidens indiuiduatur per seipsum intrinsecè. Quibus dubitationibus satisfacit Caiet.

Solutioes
Caiet.

dicens hic non agi de substantia tali; puta materiali, sed de substantia absolute; ac proinde vniuersim de substantiæ indiuiduis, quatenus indiuidua substantiæ sunt; sic enim propriè & formaliter sumitur differentia inter indiuiduum substantiæ & indiuiduum accidentis; primæ enim ac per se differentiæ desumendæ sunt ex ratione cõmuni substantiæ, & ex ratione communis accidentis; talis autem est prior illa differentia, scilicet quòd substantia & eius indiuiduum per seipsum indiuiduatur: quia substantia, quatenus substantia est, nullam habet dependentiam ab accidente, sicut è contra, indiuiduum accidentis ut sic, à sola substantia necessariò dependet, & ab ea necessariò indiuiduatur: quod autem vnum accidens ab alio dependeat & ab eo indiuiduetur, conuenit illi quatenus tale est, puta qualitas mediante quantitate afficiens substantiæ; & similiter quod aliquod accidens indiuiduetur seipso, conuenit ei quatenus tale est, puta quantitas, de cuius ratione est, ut sit diuisibilis in ea, quæ insunt; sed accidens ut sic, quouis modo concipiatur siue abstractè siue concretè, essentialem ordinem ac dependentiam habet ad subiectum, sine quo non potest intelligi. Clauditur ergo substantia in accidentis diffinitione per additamentum: Nec tamen indiuiduatur accidens intrinsecè per seipsū primò, id est, præciso ordine ac dependentia ad subiectum; quemadmodum substantia ut sic, quatenus hæc, nullam includit dependentiam ad aliquid extrinsecum. Hanc solutionem reprehendit

Impug. Syl.

Syluest. hoc argumento: Nulla indiuiduatio est in substantia, quæ non conueniat tali, vel tali substantiæ: neque vlla est in accidentibus indiuiduatio, quæ non conuenit tali, vel tali accidenti; Ergo solutio Caiet. falso nititur fundamento. Antec. probatur; quia in abstractione nostra nulla est indiuiduatio, sed in re. Ad propositam verò difficultatem respondet substantiam omnem, etiam materialem, indiuiduari per seipsam, & de substantijs quidem immaterialibus, quæ sunt formæ per se subsistentes, docet S. D. sup. q. 3. a. 3. eas per seipsas indiuiduari, hoc ipso quod non possunt in materia recipi; substantias autem materiales ait Syluester per seipsas indiuiduari quoad id, quod est primarium indiuiduationis principium, quod est materia; quamvis principium indiuiduationis secundarium sit quantitas; de

A qua re supra latè differuimus in speciali controuersia ad 2. a. dictæ q. 3. De quantitate verò ait ex D. Thoma duplicem haberi causam indiuiduationis; vnā ex subiecto communem illi cum omnibus accidentibus (nam, sicut ex subiecto habet esse, ita & unitatem) aliam ex seipsa per situm partium, quia situs de se est hic. Eundem modum dicendi sequitur Iauellus super hoc articulo dicens substantiam omnem indiuiduari per seipsam, vel seipsa tantum, ut immateriales, vel aliquo sui. i. materia sui parte. De quantitate verò ait eam, neque ut accidens, neque ut hoc accidens, posse absolui à subiecto; & dictum Arist. nō officere; quia non affirmat quantitatem esse aptam ut sit hoc per seipsam.

B Sustinendo autem vtrumque modum loquendi, nō solum ut probabilem, sed etiam ut verum, & consonum doctrinæ D. Thomæ, considerandum est primò descriptionem illam quanti ex 5. Metaphys. scil. Quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum singulum natum est esse hoc, non eodem modo conuenire quantitati, & rei quantæ, nam quantitati conuenit ut quo, rei verò quantæ ut quod; Nam, ut ante diximus, quantitas est principium indiuiduationis secundarium, scilicet quo ad distinctionem vnus indiuidui ab alio; sed rei quantæ conuenit ea descriptio ut quod; res enim quanta. i. substantia ea est, quæ diuiditur in partes, quæ à toto diuisa singulæ sunt hoc aliquid. Et quia quantitas est accidens, cuius esse est in esse, idcirco, quamuis sit substantiæ materiali ratio indiuiduationis quo ad distinctionem vnus ab alia, ipsa tamen indiget substantia ad sui indiuiduationem siue unitatem, non minus quàm ad suum esse; sola namque distinctio, quæ primò est à quâritate, nō est sufficiens & totalis causa indiuiduationis sicuti nec ei sufficiens essendi causa est.

C Secundo. Aduertendum est indiuiduationem dupliciter posse conuenire substantiæ & accidenti; vno modo in actu, alio modo in potentia siue in aptitudine: Priori modo non conuenit nisi huic substantiæ & huic accidenti: posteriori verò conuenit substantiæ ut substantia est, & accidenti ut accidens est; Nam substantia ut sic, habet ex sui natura, quæ est ens per se, ut non sit necessariò contrahibilis ad esse hoc per quantitatem, aut aliquid aliud alterius generis; accidens autem ut sic, ex proprio essendi modo, qui est esse in alio, habet ut sibi non repugnet ex alio indiuiduari, ut significat Caiet. immò ut hoc sibi vendicat necessariò, ut affirmant Sylu. & Iauell. quòd verissimum est; nam etsi mathematicus lineam aut triangulum contempletur abstractum à materia sensibili, nunquam tamen abstrahit à materia intelligibili, quæ est substantia, ut præuenit omne accidens sensibile, ut alibi docet S. D. Et quamuis diuina virtute separaretur quantitas à substantia, ut in Sacramento altaris nunquam tamen separatur, aut separari potest ab ordine transcendente eidem essentiali, quem habet ad subiectum, à quo subiecto tanquam ab extrinseco principio sumit indiuiduationem.

E Et ex his patet, quid dicendum sit ad argumentum Syluestri: nam procedit de actuali indiuiduatione; Cai. autem loquitur de aptitudinali. Vel dicas, quòd sicut in constitutione speciei tria consideramus. s. naturam generis, puta animalis, quæ contrahitur; naturam differentiæ, puta rationalis contrahentis; & ipsam speciem, puta hominem constitutum ex vtriusque natura, scilicet contracti & contrahentis: ita in constitutione indiuidui de genere substantiæ tria consideramus, scil. naturam substantiæ siue genericè siue specificè sum-

Defenditur
vtriusque pars.Indiuidua-
tio quomo-
do conuenit
substantiæ,
ut substantia
est.Sylu. argu-
t. Soluitur.
Melior so-
lutio.

sumptam quæ contrahitur & indiuiduatur: materiam & quantitatem contrahentem: & ipsum indiuiduum ex natura substantiæ contracta & materia ac quantitate contrahente constitutum; & idem dicendum est proportionaliter de indiuiduo accidentis. Cum igitur ait Cai. substantiam ut substantia est per seipsam indiuiduari, loquitur de ipsa natura substantiæ, prout contrahitur velut commune genericum aut specificum per differentiam siue proprietatem aut radicem indiuiduationis, cui communi conuenit indiuiduatio ut ei quod contrahitur, indiuiduo verò ut ei, quod ex contracto & contrahentibus constituitur. Et secundum hunc dicendi modum conuenit substantiæ ut substantiæ, & accidenti ut accidentis est indiuiduatio, non aptitudine tantum, sed etiam acti.

Diffinitio personæ explicatur.

Tertium explicatione dignum est tota diffinitio personæ quo ad singulas eius particulas, quæ ferè tota colligitur ex responsionibus argumentorum S. Th. Prima particula est dictio illa substantia, quæ potest sumi dupliciter, ut notat hic S. D. ad 2. vno modo pro substantia prima: & per hoc excluditur ratio vniuersalis & partis; nam nec vniuersale est substantia prima, nec pars, puta manus, vel pes dum est actu pars; atque ideo nec vniuersale, nec pars sunt personæ. Secundò modò potest hic sumi nomen substantiæ communiter, prout negat diuisionem in partes subiectiuas: & sic contrahit substantiam communiter dictam ad substantiam primam. Alio modo prout significat idem, quod incommunicabilis: & sic excluduntur à ratione personæ partes omnes siue integrales siue essentielles, ut animæ; quoniam suapte natura sunt suppositis vnibiles & illis communicabiles; & eadem ratione quælibet essentia vel natura quæ naturaliter proprio, & per Dei potentiam, est diuino supposito communicabilis. Vnde nec humanitas Christi, quæ ad vnitatem suppositi verbi diuini fuit assumpta, est persona; Nec Deitas, vel hic Deus, qui tribus suppositis est communis secundum Christianæ fidei veritatem, est hypostasis vel persona; Nec actiua spiratio, propter eandem causam; quia scilicet communis est Patri & Filio. Sed melius dicendum est, utroque modo sumi incommunicabile, ut significat S. Th. Tertia particula est vox illa natura, quam optimè explicat S. Th. in resp. ad 4. Vltima particula est dictio illa rationalis, per quam intelligitur natura intellectualis communis humanæ, Angelicæ & diuinæ. Hac igitur excluduntur à nomine & ratione personæ vniuersa supposita cuiuslibet alterius naturæ, ab humana, Angelica & diuina.

Ex dictis sequitur hæc tria scilicet indiuiduum, suppositum siue hypostasis, & personam adinuicem comparari velut superius & inferius. Nam omnis persona est suppositum siue hypostasis, & non è contra; & omne suppositum est indiuiduum, & non è contra.

RESPONSIO ad primum argumentum explicatur inferius q. seq. art. 4. & à Caiet. in predicamentis, ubi agit de diffinitione substantiæ primæ.

CIRCA respons. ad 3. declarat & sustinet Iauell. nomen personæ esse nomen primæ, non au-

secundæ intentionis ostendens differentiam inter primam & secundam intentionem ex D. Th. & Herueo; de qua subtiliter differit Caiet. super Porphyrio in q. de diffin. gen.

ARTICVLVS II.

Virum persona sit idem quod hypostasis, substantia & essentia.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod persona sit idem quod hypostasis, substantia, & essentia. Dicit enim Boet. in li. de duabus natur. quod 9 a 1. Græci natura rationalis indiuiduam substantiam hypostasis nomine vocauerunt. Sed hoc etiam apud nos significat nomen persona. Ergo persona omnino idem est quod hypostasis.

2. Præterea. Sicut in diuinis dicimus tres personas, ita in diuinis dicimus tres substantias. Quod non esset, nisi persona, & substantia idem significarent. Ergo idem significant persona, & substantia.

3. Præterea. Boet. dicit in com. predicamentorum, quod ysa (quod est idem quod essentia) significat compositum ex materia & forma. Id autem quod est compositum ex materia & forma, est indiuiduum substantiæ, quod & hypostasis & persona dicitur. Ergo omnia prædicta nomina idem significare videntur.

Sed contra est, quod Boet. dicit in lib. de duabus naturis, quod genera & species subsistunt tantum; indiuidua vero non subsistunt tantum, verum etiam substantia. Sed à subsistendo dicuntur substantia, sicut à substantiando substantia vel hypostasis: cum igitur esse hypostases vel personas, non conueniat generibus vel speciebus, hypostases vel personas, non sunt idem quod substantia.

4. Præterea. Boet. dicit in com. predicamentorum, quod hypostasis dicitur materia, ysis autem (id est substantia) dicitur forma. Sed neque forma, neque materia potest dici persona. Ergo persona differt à prædictis.

Respondeo. Dicendum, quod secundum Philosophum in 5. Metaph. substantia dicitur dupliciter. Vno modo dicitur substantia quidditas rei quam significat diffinitio; secundum quod dicimus, quod diffinitio significat substantiam rei. Quæ quidē substantia, Græci ysa vocat, quod nos essentia dicere possumus. Alio modo dicitur substantia subiectū, vel suppositū, quod subsistit in genere substantiæ. Et hoc quidem communiter accipiendo nominari potest, nomine significante intentionem. Et sic dicitur suppositum. Nominatur etiam tribus nominibus significantibus rem. Quæ quidem sunt res natura, substantia, & hypostasis, secundum triplicem considerationem substantiæ sic dictæ. Secundum enim quod per se existit, & non in alio, vocatur substantia. Illa enim subsistere dicimus, quæ non in alio, sed in se existunt. Secundum verò quod supponitur alicui naturæ communi, sic dicitur res natura, sicut hic homo est res natura humana: secundum verò quod supponitur accidentibus, dicitur hypostasis vel substantia. Quod autem hæc tria nomina significant communiter in toto genere substantiarum, hoc nomen persona, significat in genere rationalium substantiarum.

Ad primum ergo dicendum, quod hypostasis apud Græcos ex propria significatione nominis habet, quod significet quodcūq; indiuiduum substantiæ, sed ex ysa loquendi habet, quod sumatur pro indiuiduo rationalis naturæ, ratione suæ excellentiæ.

Ad secundum dicendum, quod sicut nos dicimus in diuinis pluraliter tres personas, & tres substantias, ita Græci dicunt tres hypostases. Sed quia nomen substantiæ quod secundum proprietatem significationis respondet hypostasi, æquiuocatur apud nos, cum quandoque significet essentiam, quandoque hypostasis, ne possit esse erroris occasio, maluerunt pro hypostasi transferre substantiam quam substantiam.

Ad tertium.

170
1. diff. 2. s. 1.
3. & per. q.
9 a 1.
In 3. pag.
& prim. lib.

169

Aliquantum
lam à princ.
lib. videt. 3.
pag. 2. princ.

Lib. 5. Met.
tex. 15. 10. 3.

ὁμοία,
ὁμοιοῦς
ὁμοῦσας
πρόσωπον

37

Ad tertium dicendum, quod essentia proprie est id, quod significatur per diffinitionem. Diffinitio autem complectitur principia speciei, non autem principia individualia. Vnde in rebus compositis ex materia & forma essentia significat non solum formam, nec solum materiam, sed compositum ex materia & forma communi, prout sunt principia speciei. Sed compositum ex hac materia & ex hac forma, habet rationem hypostasis, & personae. Anima enim & caro, & os, sunt de ratione hominis. Sed haec anima, & haec caro, & hoc os, sunt de ratione huius hominis. Et ideo hypostasis dicitur & persona addunt supra rationem essentiae principia individualia, neque sunt idem cum essentia in compositis ex materia & forma ut supra dictum est, cum de simplicitate diuina ageretur.

Ad quartum dicendum, quod Boet. dicit genera & species subsistere, in quantum individuus aliquibus competit dicitur subsistere, ex eo quod sunt sub generibus & speciebus in predicamento substantiae comprehensis, non quod ipsae species vel genera subsistant, nisi secundum opinionem Platonis: qui posuit species rerum, separatas subsistere à singularibus. Subsistere vero competit eisdem individuus in ordine ad accidentia, quae sunt praeter rationem generum & specierum.

Ad quintum dicendum est, quod individuum compositum ex materia & forma, habet quod substat accidenti ex proprietate materiae. Vnde & Boet. dicit in lib. 2. de Trinitate. * Forma simplex subiectum esse non potest. Sed quod per se subsistat, habet ex proprietate sua forma, quae non aduenit rei subsistenti, sed dat esse actuale materiae, ut sic individuum subsistere possit. Propter hoc ergo hypostasim attribuit materiae, & vltimam suae subsistentiam forma, quia materia est principium substandi, & forma est principium subsistenti.

Sensus quaesiti.

HIC AGIT S. D. de ratione huius nominis persona in comparatione ad sex alia nomina, quae sunt hypostasis, subsistentia, essentia, substantia, suppositum, & res naturae; de solis tamen primis tribus ut praecipuis ac magis vltimis propositum est quaesitum. In quo aduerte primo sermonem hic esse de persona communiter sumpta, prout extenditur ad personam creatam & increatam; atque ideo cetera, ad quae fit comparatio, accipienda esse in eadem communitate. Secundo scito dictionem illam idem, non significare tantum identitatem realem, sed etiam formalem inter dictorum nominum significata, ut patet ex discursu litterarum, & ex primo sententiarum, ubi sic proponit quaesitum: Videtur, quod dicta nomina nullam distinctionem habeant, sed sint quasi synonyma.

Forma Textus.

DISTINGUIT primo S. D. deinde respondet quaesito.

Distinctio duplex est. Prior est ex Aristotele 1. metaph. cap. de substantia. Substantia dicitur vno modo quidditas rei, quam significat diffinitio, prout dicimus diffinitionem significare substantiam rei: quam rei substantiam Graeci vsiam vocant, nos autem essentiam dicere possumus; alio modo dicitur substantia subiectum vel suppositum quod subsistit in genere substantiae, & hoc est substantia prima. Posterior distinctio est. Substantia prima potest dupliciter nominari; vno modo nomine significante intentionem: & sic dicitur suppositum; alio modo potest nominari nomine significante rem, & sic habet tria nomina, quae sunt res naturae, subsistentia & hypostasis, quae distinguuntur secundum triplicem considerationem substantiae primae; Nam ut per

se existit, & non in alio, vocatur subsistentia; quoniam ea subsistere dicimus, quae non in alio sed in se existunt; quatenus autem supponitur alicui naturae communi, dicitur res naturae: sicut hic homo est res naturae humanae; Denique, ut supponitur accidentibus dicitur hypostasis vel substantia.

Ad quaesitum autem respondet vnica CONCLUSIO. PERSONA significat in genere substantiarum, rationalium id, quod haec tria nomina, videlicet subsistentia, res naturae, & hypostasis, significant communiter in toto genere substantiarum. Haec conclusio sequitur ex praemissis duabus distinctionibus. Nam in primis manifestè constat personae nomen non idem significare quod nomen essentiae; quoniam essentia quidditas est, ut diximus, quam significat diffinitio; persona vero, ut patet ex primo articulo, est rationalis naturae individua substantia; quamobrem in creaturis persona distinguitur realiter ab essentia, in Deo vero secundum rationem. Secundo patet, quomodo differat nomen personae à reliquis praedictis tanquam speciale à communibus; nam illa omnia sunt nomina primae substantiae absolute, non quatenus est huius, vel illius speciei: nomen vero personae est nomen substantiae primae, prout est in natura rationali.

Expositio Textus.

QUAMVIS in Sacris litteris nomen personae vnde nomen de Deo non inueniatur expressum, sicut neque nomen hypostasis, suppositi, aut subsistentiae reperitur pluraliter de Deo dictum id tamè, quod nomina praedicta significant, multipliciter in sacra Scriptura inuenitur assertum de Deo, dum affirmat Deum esse maxime per se ens Exodus 3. Ego sum qui sum, sic dicit Filius Israel: Qui est misit me ad vos. & perfectissime intelligens Psal. 146. Magnus Dominus noster, & magna virtus eius, & sapientia eius non est numerus. Nec aliquid frequentius occurrit in sacris litteris, quam diuinæ cognitionis, intelligentiae & sapientiae commendatio. Quemadmodum igitur vnitatem essentiae confitemur in diuinis dicentes Patrem & Filium & Spiritum Sanctum vnum esse Deum: ita necesse fuit esse nomen aliquod vnum aut multa, quibus ad numerum siue pluralitatem subsistentium confitemur vteremur, ut idipsum diceremus omnes, & non essent in nobis schismata, & ab haereticorum laqueis & calumnijs tuta redderetur Catholica fides. Quamobrem necesse fuit Patribus & Concilijs noua quaedam adinuenire vocabula fidem antiquam de Deo significantia, ut reijci facile possent haereticorum sophismata. Nec vitanda est haec nouitas ut profana; non enim diffonat à vero scripturarum sensu, ut ait S. D. in articulo sequenti in responsione ad primam. Et quoniam de hoc nomine persona copiose dicitur in articulo sequenti: de reliquorum significatione pauca quaedam hic erunt breuiter adnotanda.

Primum autem nomen est hypostasis: de cuius significatione & vsu multa scribunt recentiores super hoc & sequenti articulo. Legendi sunt Bannes Zumellus & Vasq. disput. 124. ubi Scholastici commentarij de more metas egressus describit cumulate vniuersa, quae à quouis curioso Theologo possunt desiderari de praedicti nominis controuersia inter Catholicos & haereticos, de eius antiquitate, significatione & vsu. Quem totum discursum paucissimis verbis complexus est S. Th. in hoc art. & in seq. in resp. ad 3.

Se-

Substantia. Secundum nomen est substantia: de cuius significatione disputant hic Molin. & Vasq. latissime. Sed huius controuersiae propria sedes est inf. q. 39. a. 4. & 3. p. q. 3. a. 2. & 3. vbi subtiliter examinatur & diffinitur à Caetano: cuius ibidem amplectemur sententiam, & ex eius doctrina recentiorum argumenta diluimus. Ban. hic ea colligit, quae praesenti loco videntur necessaria.

Substantia. Tertium nomen est substantia: de cuius significatione agit S. D. in a. praec. in resp. ad 2. & hic etiam in resp. ad 2. & in a. seq. ad 3. An autem Catholicè possit affirmari, tres in Deo esse substantias: disputant hic interpretes Bann. Zumellus, Molina disp. 1. & Vasq. c. 5. quorum omnium vna est & vera sententia, scilicet affirmandum aut concedendum non esse tres in Deo esse substantias, aut tres personas in Deo esse tres substantias: Primo propter vocis æquiuocationem, de qua D. Tho. hic ad 2. Secundo propter antiquam Ecclesiae consuetudinem, quae nomen substantiae communiter adhibuit ad essentiam significandam, vt ait Augustinus lib. 5. de Trinitate, cap. 9. & lib. 6. c. 4. & ob eam causam affirmat non esse concedendum tres in Deo esse substantias, quod etiam Concilium Toletanum vnde cum in fidei Confessione definiuit. Lege, si placet, praedictos expositores.

Suppositum. Quartum nomen est suppositum, quod ait S. Tho. communiter acceptum intentionem significare, non tamen affirmat esse nomen intentionis, cum de Deo dicitur: iam enim videtur vsu receptum, vt ad diuinam transferatur, prout primae intentionis est, & rem significat in natura diuina subsistentem. Dicitur vero suppositum, quatenus nomen primae intentionis est, ex eo, quod sub alijs illi realiter inexistens positum sit, siue ea sint accidentia, siue sint essentialia praedicata: Quod verò quidpiam ceteris omnibus sit subiectum, id habet ex hoc, quod est substantia incommunicabilis. Suppositum igitur formaliter significat substantiam incommunicabilem, quae idem est quod hypostasis, & consequenter eadem ratione qua tres hypostases, tria etiam in Deo supposita Catholicè confitemur.

Res natura. Quintum nomen est res natura, quod substantiam significat (inquit S. D.) quatenus supponitur alicui naturae communi: sicut homo est res naturae humanae. Dubitationem hic mouet Bann. & an concedendum sit in diuinis esse tres res vel tria entia: cui dubitationi nititur satisfacere ex D. Tho. in 1. dist. 25. q. vnicæ, & Magistro ibidem in fine. Sed videnda sunt ea, quae diximus inf. q. 31. a. 2. de differentia nominis neutri, & masculini ex D. Tho. in 1. dist. 9. q. 1. a. 1. ex illis enim apparet rectè dici non posse tres personas esse tria entia: quia neutrum informe est, & essentiam significat, & substantiae tenetur. Nec S. Tho. in d. dist. 25. q. 1. a. 3. dixit tres personas esse tria entia, sed tantum dixit esse tres entes adiectiue, vt patet ex respons. ad 2. & 3. eisdem argumentis collatis. Et quamuis ibidem in corpore articuli dicat S. D. ens participialiter & adiectiue pluraliter praedicari de personis; intelligendum tamen est masculinè & non neutraliter, vt scilicet dicantur tres entes, & non tria entia. Et per hæc solui facile poterunt argumenta Suar. lib. 3. de Trin. c. 6. vbi eandem tuetur sententiam.

Nomen verò essentiae, quod postremo consideramus, ob singularem quam habet à ceteris ex sua significatione differentiam, cum diuinam naturam, quae vna est tribus communis, significet pluraliter de Deo nunquam dicitur. De qua re legenda sunt, quae notat Ban.

Naz. in 1. part. D. Th. tom. 2.

A DISPUTAT hic anxie Vasq. aduersus asserentes tres in Deo existentias, cuius scripta lege, si placet.

ARTICVLVS TERTIVS.

Virum nomen persona sit ponendum in diuinis.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod nomen persona non sit ponendum in diuinis. Dicit enim Dionys. in prin. de diu. no. Vniuersaliter non est audendum aliquid dicere nec cogitare de super substantiali 9. a. 3. occulta diuinitate, praeter ea, quae diuinitus nobis expressa sunt eloquijs. Sed nomen persona non exprimitur nobis in sacra Scriptura noui, vel veteris Testamenti. Ergo non est nomine persona vtendum in diuinis.

2. Praeterea. Boet. dicit in lib. de duab. nat. Non enim persona videtur tradductum ex his personis quae in comedijs trageidijsq. homines representant. Persona enim dicta est à personando, quia concipit atque ipsa maior necesse est vt voluatur sonus. Graeci verò has personas prosopa vocant ab eo, quod ponatur in facie, atq. ante oculos obtegant vultum. Sed hoc non potest competere in diuinis, nisi fortè secundum metaphoram. Ergo nomen persona non dicitur de Deo nisi metaphorice.

3. Praeterea. Omnis persona est hypostasis: sed nomen hypostasis non videtur Deo competere, cum secundum Boet. significet id quod subijcitur accidentibus, quae in Deo non sunt. Hier. Tertiam dicit, quod in hoc nomine hypostasis, venenum latet sub melle. Ergo hoc nomen persona non est dicendum de Deo.

4. Praeterea. A quocumq. remouetur diffinitio & diffinitum. Sed diffinitio personae supra posita non videtur Deo competere. Tum quia ratio importat discursiue cognitionem quae non competit Deo, vt supra ostensum est. & sic Deus non potest dici rationalis natura. Tum etiam quia Deus dici non potest indiuidua substantia, cum principium indiuiduationis sit materia, Deus autem immaterialis est. & neque etiam accidentibus substat, & vt substantia dici possit. Nomen ergo persona Deo attribui non debet.

Sed contra est, quod dicitur in symbolo Athanasij, Alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti. Respon. dicendum, quod persona significat id, quod est perfectissimum in tota natura scilicet subsistens in rationali natura. Vnde, cum omne illud quod est perfectissimum, Deo sit attribuendum, eo quod eius essentia continet in se omnem perfectionem, & conueniens est, vt hoc nomen persona de Deo dicatur. Non tamen eodem modo quo dicitur de creaturis: sed excellentiori modo: sicut & alia nomina, quae creaturis à nobis imposita Deo attribuntur, sicut supra ostensum est, cum de diuinis nominibus ageretur.

Ad primum ergo dicendum, quod licet nomen persona in Scriptura veteris, vel noui Testamenti, non inueniatur dictum de Deo: tamen id quod nomen significat, multipliciter in sacra Scriptura inuenitur assertum de Deo scilicet quod est maxime per se ens, & perfectissime intelligens. & Si autem oporteret de Deo dici solum illa secundum vocem, quae sacra Scriptura de Deo tradit, sequeretur quod nunquam in alia lingua posset aliquis loqui de Deo nisi in illa, in qua primò tradita est Scriptura veteris, vel noui Testamenti. Ad inueniendum autem nomina, antiquam fidem de Deo significantia, coegit necessitas disputandi cum haereticis. Nec hæc nouitas vitanda est, cum non sit prophana, vt potè à Scripturarum sensu non discordans. & Docet aut Apost. phanas vocum nomines vitare. 1. ad Tim. vlt.

Ad secundum dicendum, quod quamuis hoc nomen, persona, non conueniat Deo quantum ad id, à quo im-

171
1. dist. 23. a.
2. & 3. p. q. 3. a. 3.
ca. 1. patum
a. princ.

† Aliquan-
tali à prin-
cip. pag. 2. a.
p. inc. lib.

Eodem loco
nunc proxi-
mè disto.
† In ep. ad
Damas. que
incipit Quo-
dam vetu-
sto, in med.
† Arg. 1. a. 1.
huius q.
† q. 14. a. 14

15
19

23

34
30

a
182
195
a

i pos-

positum est nomen, tamen quantum ad id, ad quod significandum imponitur, maxime Deo conuenit. Quia enim in comedys & tragedys representantur aliqui homines famosi, impositum est hoc nomen, persona, ad significandum aliquos dignitatem habentes. Vnde consueuerunt dici persone in Ecclesijs, quæ habent aliquam dignitatem. Propter quod, quidam diffiniunt personam dicentes, quod persona est hypostasis proprietate distincta ad dignitatem pertinente. Et quia magna dignitas est in rationali natura subsistere, ideo omne indiuiduum rationalis naturæ dicitur persona, ut dictum est. * Sed dignitas diuinæ naturæ excedit omnem dignitatem. Et secundum hoc maxime competit Deo nomen persone.

Ad tertium dicendum, quod nomen hypostasis non competit Deo quantum ad id, a quo est impositum nomen, cum non substat accidentibus; competit autem quantum ad id, ad quod est impositum ad significandum rem subsistentem. Hier. * autem dicit sub hoc nomine uenenum latere, quia antequam significatio huius nominis esset plene nota apud Latinos, heretici per hoc nomen simplices decipiebant, ut confiterentur plures essentias, sicut consentiunt plures hypostases, propter hoc, quod nomen substantia (cui respondet in Græco nomen hypostasis) communiter accipitur apud nos pro essentia.

Ad quartum dicendum, quod Deus potest dici rationalis naturæ secundum quod ratio non importat diffusum, sed communiter intelligibilem naturam. Indiuiduum autem Deo competere non potest quantum ad hoc, quod indiuiduationis principium est materia: sed solum secundum quod importat incommunicabilitatem. c. Substantia uero conuenit Deo secundum quod significat existere per se. c. Quidam tamen dicunt, quod diffinitio superius à Boet. * data, non est diffinitio personæ, secundum quod personæ in Deo dicimus. Propter quod Ricar. de sancto Vict. * corrigere uolens hanc diffinitionem, dixit, quod persona secundum quod de Deo dicitur, est diuinæ naturæ incommunicabilis existentia.

Ordo, & Sensus questii.

INCIPIT hic D. Th. agere de persona limitatè, prout attribuitur Deo, quod huius questionis præcipuum erat institutum. Et primò querit an sit in hoc articulo; Deinde quid sit in articulo subsequenti.

In titulo aduerte sermonem hic esse de nomine personæ quo ad eius reale & formale significatum, ita ut sensus sit: Vtrum nomen personæ quo ad rem formaliter significatam sit enunciatum de diuinis.

Forma Textus.

PRIMA CONCL. Conueniens est, ut hoc nomen persona de Deo dicatur. Probat. Omne quod est perfectionis Deo est attribuendum; sed hoc nomen persona significat id quod est perfectissimum in tota natura; Ergo, &c. Maior probatur; quoniam essentia Dei continet in se omnem perfectionem. Minor autem; quia persona significat subsistens in rationali natura; Ergo significat id quod est perfectissimum in tota natura.

SECUNDA CONCL. Hoc nomen persona non eodem modo dicitur de Deo quo de creaturis; sed excellentiori modo. Probat. Quoniam alia nomina quæ creaturis à nobis imposita Deo attribuuntur excellentiori modo de Deo dicuntur, quàm de creaturis; Ergo etiam hoc nomen persona.

Expositio Textus.

Satis ostendimus in artic. 1. aduersus Vallam Grammaticum nomen persona secundum sui proprietatem & uisum, significare substantiam incommunicabilem rationalis naturæ; cum itaque sint in Deo tres hypostases siue substantiæ incommunicabiles, consequens est in Deo proprie tres esse personas.

CONTROVERSIA VNICA.

An hoc nomen persona significet id, quod est perfectissimum?

PROPOSITAM difficultatem hic excitat Cai. qui duas affert rationes dubitandi. Prior est: quia natura specifica perfectior videtur indiuiduo; igitur persona, quæ est indiuiduum naturæ, non est id quod est perfectissimum. Posterior ratio est; quia si persona significat id quod est perfectissimum; cum in diuinis sit trium personarum distinctio, sequeretur ibidem esse distinctionem in tria perfectissima.

Respondet autem Caiet. personam in communi loquendo significare id, quod perfectissimum est in tota natura; non quia personalitas sit perfectissimum omnium, sed quia natura intellectus, quæ naturarum omnium est perfectissima, tunc solum est omnium ens perfectissimum, cum fuerit in suo esse completo constituta; nunquam autem constituitur in suo esse completo, nisi per seipsam in rerum natura subsistat. Cum itaque nomen personæ significet dignitatem substantialem talis naturæ, intellectus subsistentis ut sic; idem etiam nomen personæ significat id, quod est perfectissimum in tota natura, non solum intellectualem sed etiam simpliciter. Vnde ad primam rationem respondet negando sequelam: primò, quia supponit hic fieri comparisonem personæ ad naturam, prout natura distinguitur à persona & e conuerso: hoc uero falsum est; quia consideratur hic persona, prout in se claudit naturam, addens ei complementum substantiæ. Secundo quia argumentum procedit de persona in natura materiali, cuius indiuidua sunt propter naturam; S. D. autem loquitur de persona in communi siue absolute. Ad secundam negat sequelam; quoniam in ratione personæ in communi non tantum clauditur id, quod est perfectissimum in tota natura, sed aliquid etiam in ea clauditur, quod abstrahit à perfectione & imperfectione, nimirum incommunicabilitas, quæ nec perfectionem dicit nec imperfectionem: & secundum hanc solam distinguuntur diuinæ personæ, non autem quo ad aliquid eorum, quo formaliter perfectiones sunt. Et quoniam diuinæ naturæ perfectio postulat, ut non solum sit omnis perfectio, sed sit etiam illud omne, quod necessarium est ad perfectionem Dei constituendam: consequens est, ut sicut in summa Dei perfectione clauditur ratio personæ, quæ maxima perfectio est, in eadem etiam claudatur incommunicabilitas, quæ est de ratione personæ; ex quo patet efficacia discursus D. Th. qui procedit ex perfectione personæ, quatenus consurgit ex omnibus, quæ in ratione eius clauduntur intrinsece, ex quibus unum est incommunicabilitas, quia persona est res intellectualis naturæ subsistens incommunicabiliter.

Sed hanc resolutionem Caietani sic explicatam non intellexerunt S. D. interpretes extranei; Nam Valentia hic obijcit Cai. Primo, quod affirmat per-

Obi. Valent.

per-

Defensio.

personam intelligi debere non formaliter ut persona est, sed materialiter sc. secundum perfectionem ipsius essentiae & naturae in qua subsistit persona. *Secundo*, quod existimat personalitatem formaliter abstrahere à perfectione & imperfectione, sicut existimat de relatione formaliter, quae in diuinis constituit personam: quem sensum etiam accepit *Suar. lib. 1. de Trin. c. 1. Tertio*, quod in secunda ratione dubitandi dixerit sequi personas diuinas distingui perfectissimè. *Qua omnia falso imponuntur Cai.* Nam in primis aperte constat ex resolutione praedicta sumi à nostro Cai. personam formaliter, cum eam accipiat quo ad ea omnia, quae in eius ratione formali clauduntur intrinsecè, siue dicant perfectionem siue abstrahant à perfectione & imperfectione: Nec eadem est ratio de relatione formaliter prout dicit ad etià reale, & de personalitate formaliter sumpta; nam relatio ratione ad formaliter non respicit subiectum in quo est, sed terminum tantum extrinsecum: & ideo non dicitur inherens ut sic, sed assistens: at personalitas formaliter est subsistentia, quae naturam respicit, cui est ratio subsistendi ut ultimum eius complementum; quo fit ut sit perfectio formaliter, & quidem maxima. Et ex his manifestè patet calumniae secundae falsitas; nam personalitas formaliter secundum Cai. dicit maximam perfectionem, quamuis secundum rationem incommunicabilitatis, quae conuenit diuinæ personae ratione proprii ad, quo respicit talem terminum, abstrahat à perfectione & imperfectione. Quod postremo eadem imponitur Cai. de perfectissima distinctione personarum, ex mendoso videtur codice processisse, què fortassis habebat hic expositor; sic enim legendum est: *sequeretur quod in diuinis esset distinctio in perfectissima*, quorum verborum sensum superius expressimus.

Impugnatio
sol. 1. al.

Solutio autem Valentiae dicentis absurdum non esse aliquam perfectionem esse in vna persona, ut relatiuè opponitur alteri, & ab ea distinguitur, nec propterea vnam personam alterius perfectione carere, cum habeat illam in essentia: quod satis est (inquit) illi ad perfectionis suae infinitatem, quae ex perfectione etiam essentiae constat. *Hac inquam solutio*, praterquam quod fuit vberissime superius impugnata in *preced. qu. ar. 2. in specialibus controuersiis*, facile etiam de falsitate conuincitur. Nam relatio, puta paternitas, secundum propriam rationem formalem qua Patrem constituit & distinguit, est perfectio secundum praedicti expositoris sententiam; ergo ita propria est Patris ut non Filij. Probatur sequela; nam alioquin paternitas secundum propriam rationem qua distinguitur à Filio non esset perfectio, sed tantum secundum communem rationem essentiae sibi communem & ceteris in Deo relationibus. Præterea cum ait vnam personam habere alterius perfectionem in essentia: vel intelligit habere eam in essentia, quatenus essentia includitur intrinsecè in ratione personae & eam includit: vel in essentia sibi se siue absolute. Si primò: ergo vna persona includitur intrinsecè in ratione alterius. Probatur sequela; quia secundum hoc vna persona includeret formale, ac proprium distinctiuum alterius ab ipsa; cum illud sit quaedam perfectio formaliter, quo altera non caret. Si secundò: ergo non habet alterius perfectionem; quoniam in ratione filiationis non includitur essentia secundum omnem rationem relatiuam, puta paternitatis aut spirationis passiuæ, quarum rationes secundum se formaliter includit, sed tantum secundum rationem absolutam.

A Syluester ait personam dici perfectissimam non comparando indiuiduum ad suam speciem, sed comparando indiuiduum, quod est persona, ad alia indiuidua, quae sunt supposita tantum. Quam sententiam sequitur *Suar. loco superius alleg. n. 1.* ex quo deducit obiectionem Caiet. non procedere contra mentem D. Th. ait verò D. Tho. tanquam manifestum supponere ex qu. 3. in Deo esse suppositum, & inde concludere esse etiam in Deo personam; quia illi non deest dignitas naturae, quam persona requirit. *Sed hac interpretatio manifestè pugnat cum textu praesentis articuli*, ubi dicitur personam significare id, quod est perfectissimum in tota natura, sc. subsistens in natura rationali. Qua loquendi forma satis aperte fit comparatio naturae secundum se, ad eandem, quatenus subsistens est; sic enim persona est perfectissimum in tota natura, id est inter omnia, quae possint in natura considerari: quia sc. natura subsistens, quae est ipsamet persona, perfectior est seipsa non subsistente: si verò supponeret S. D. in Deo esse suppositum: cum suppositum in tali natura, sc. diuina sit idem formaliter quod persona, supponeret id quod quaerit. In quaest. verò tertia probauit esse suppositum in Deo stando in materia absolutorum; & quoniam absoluta subsistentia per relationem quali completur: idcirco nihil ibi de nomine personae tractauit, sed in hoc tantum articulo.

C *In resp. ad 1. aduerte Dionys.* restrictè loqui in materia diuinitatis, de qua ait non esse audendum aliquid dicere nec cogitare, præter ea, quae diuinitus nobis ex sacris eloquijs sunt expressa: nam de reliquis supernaturalibus ad Sacramenta & salutem fidelium, & ad regimen Ecclesiae pertinentibus plurima sunt in sacris litteris haud expressa, quae à Christo & ab Apostolis per sacras traditiones de aure in aurem ad huiusce nostri temporis pastores & Doctores, ac fideles peruenerunt; quae etià ab antiquis patribus fuere diligenter Scripturae commendata. Sed traditiones sunt ideo nuncupatae; quia in sacris & Canonice libris sic Deo disponente non fuere descriptae.

ARTICVLVS IV

Utrum hoc nomen persona significet relationem.

Ad quantum sic proceditur. Videtur, quod hoc nomen, persona, non significet relationem, sed substantiam in diuinis. Dicit enim Augustinus in 7. de Trin. c. 3. Cum dicimus personam patris, non aliud dicimus quam substantiam patris: ad se quippe dicitur persona, non ad filium.

2. Præterea. Quid quaerit de essentia. Sed sicut dicit Augustinus in eodem loco, cum dicitur: Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & quaeritur: Quid tres? respondetur, tres personae. Ergo hoc nomen, persona, significat essentiam.

3. Præterea. Secundum Philosophum 4. Metaphysicae. Id, quod significatur per nomen, est eius distinctio: sed distinctio personae est rationalis naturae indiuidua substantia, ut dictum est. Ergo hoc nomen, persona, significat substantiam.

4. Præterea. Persona in hominibus & Angelis non significat relationem, sed aliquid absolutum. Si igitur in Deo significaret relationem, diceretur aquinoce de Deo, & hominibus, & Angelis.

Sed contra est, quod dicit Boetius in lib. de Trin. quod Postmodum, omne nomen ad personas pertinet, relationem significat. Sed nullum nomen magis pertinet ad personam quam hoc nomen persona. ergo hoc nomen, persona, relationem significat.

Respondet. Dicendum, quod circa significatio-
nem huius nominis persona in diuinis, difficultatem
ingerit, quod pluraliter de tribus predicatur prae-
naturam essentialium nominum: neque etiam ad
aliquid dicitur, sicut nomina quae relationem si-
gnificant. Vnde, quibusdam visum est, quod hoc
nomen, persona, simpliciter ex virtute vocabuli, es-
sentiam significet in diuinis, sicut hoc nomen
Deus, & hoc nomen sapiens: Sed propter instan-
tiam hereticorum, est accommodatum ex ordinatio-
ne Concilij, ut possit poni pro relatiuo, & prae-
cipue in plurali, vel cum nomine partitio; Ut cum
dicimus tres personas, vel alia est persona Patris, alia
Filij. In singulari vero potest sumi pro absoluto &
pro relatiuo: sed hac non videtur sufficiens ratio:
quia si hoc nomen persona, ex vi suae significatio-
nis, non habet quod significet nisi essentiam in diui-
nis, ex hoc, quod dictum est tres personas, non fuis-
set haereticorum quietata calumnia: sed maioris ca-
lumniam data esset eis occasio. Et ideo alij dixerunt,
quod hoc nomen persona in diuinis, significat simul es-
sentiam & relationem. Quorum quidam dixerunt,
quod significat essentiam in recto, & relationem in ob-
liquo, quia persona dicitur quasi per se una. Vnde
autem pertinet ad essentiam: quod autem dicitur
per se, implicat relationem oblique. Intellegitur enim
pater per se esse quasi relatione distinctus a filio. Qui-
dam vero dixerunt de conuerso, quod significat relatio-
nem in recto, & essentiam in obliquo, quia in distinctio-
ne persone, natura ponitur in obliquo. & isti propin-
quius ad veritatem accesserunt.

Ad euidentiam igitur huius questionis consideran-
dum est, quod aliquid est de significatione minus com-
munis, quod tamen non est de significatione ma-
gis communis. Rationale enim includitur in signi-
ficatione hominis, quod tamen non est de significatione
animalis. Vnde, aliud est querere de significatione
animalis, & aliud est querere de significatione ani-
malis, quod est homo. Similiter, aliud est querere de
significatione huius nominis persona in communi, &
aliud de significatione persone diuinae. Persona enim
in communi significat substantiam indiuiduam ratio-
nalis naturae, ut dictum est*. Indiuiduum autem
est, quod est in se indistinctum, ab alijs vero distinctum.
Persona igitur in quacunque natura significat id,
quod est distinctum in natura illa: sicut in humana
natura significat has carnes, & hac ossa, & hanc
animam, quae sunt principia indiuiduantia hominem;
quae quidem licet non sint de significatione persone,
sunt tamen de significatione persone humanae. Distin-
ctio autem in diuinis non fit nisi per relationes originis,
ut dictum est supra*. Relatio autem in diuinis
non est sicut accidens inherens subiecto: sed est ipsa
diuina essentia. Vnde est subsistens, sicut essentia di-
uina subsistit. Sicut ergo Deitas est Deus, ita paternitas
diuina est Deus Pater, qui est persona diuina. Perso-
na igitur diuina significat relationem ut subsisten-
tem. Et hoc est significare relationem per modum sub-
stantiae, quae est hypostasis subsistens in natura diui-
na, licet subsistens in natura diuina non sit aliud
quam natura diuina. Et secundum hoc verum
est, quod hoc nomen persona significat relationem
in recto, & essentiam in obliquo, non tamen relatio-
nem, in quantum est relatio: sed in quantum signi-
ficatur per modum hypostasis. Similiter etiam signifi-
cat essentiam in recto: & relationem in obliquo, in
quantum essentia idem est quod hypostasis. Hypostasis
autem significatur in diuinis, ut relatione distincta.
Et similiter relatio per modum relationis significata,
caedit in ratione persone in obliquo. Et secundum hoc
etiam dici potest, quod hac significatio huius no-
minis persona, non erat percepta ante haereticorum
calumniam. Vnde non erat in usu hoc nomen perso-

na, nisi sicut unum aliorum absolutorum. Sed postmo-
dum accommodatum est hoc nomen persona ad stan-
dum pro relatiuo ex congruentia suae significationis,
ut scilicet hoc, quod stat pro relatiuo, non solum habeat
ex usu (ut prima opinio dicebat) sed etiam significatione
sua.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc nomen, perso-
na, dicitur ad se, non ad alterum, quia significat rela-
tionem, non per modum relationis, sed per modum sub-
stantiae, quae est hypostasis. Et secundum hoc, Augusti-
nus dicit quod significat essentiam, prout in Deo essentia est i-
dem cum hypostasi, & quia in Deo non differt quod dicitur
& quo est.

Ad secundum dicendum, quod quid quandoque, que-
rit de natura quam significat distinctio, ut cum queri-
tur, quid est homo: & respondetur, animal rationale
mortale. & Quandoque vero querit suppositum, ut cum
queritur, quid natus est in mari: & respondetur, piscis. Et
sic querentibus quid tres, responsum est: tres perso-
nae.

Ad tertium dicendum, quod in intellectu substantiae
indiuiduae, distinctae vel incommunicabilis, intelligitur
in diuinis relatio, ut dictum est*.

Ad quartum dicendum, quod diuersa ratio minus
communis, non facit equiuocationem in magis com-
muni. Licet enim sit alia propria distinctio equi, & asini,
tamen vniuocantur in nomine animalis, quia commu-
nis distinctio animalis conuenit virgibus. Vnde non sequi-
tur, quod licet in significatione persona diuina conti-
neatur relatio, non autem in significatione Angelica
persone vel humanae, quod non persone equiuoce dica-
tur. Licet nec etiam dicatur vniuoce, cum nihil vniuoce
de Deo dici possit, & de creaturis, ut supra ostensum
est*.

Sensus quaesiti.

QVAERITUR & explicatur in hoc articulo
quidditas diuinae persone. In titulo aduer-
te aliud esse querere, quid significet nomen per-
sonae; & aliud quid significet nomen persone di-
uinae; nam primum commune est, & in 1. a. resol-
uitur; secundum autem speciale, quod queritur
in praesenti. Ut enim ait S. D. in littera, persona,
& persona diuina se habet sicut animal & homo,
siue sicut genus & species; vnde illae duae dictio-
nes, persona diuina, ponuntur ad circumloquen-
dum incomplexum nomen; sicut si animal bipes
poneretur loco hominis. Est ergo sensus quaesi-
ti: Vtrum hoc nomen persona de Deo dictum si-
gnificet relationem, siue eam significet formaliter
siue materialiter.

Forma Textus.

QVATUOR sunt huius litterae partes praeci-
puae. In prima affertur ratio difficultatis: in
secunda referuntur opiniones, ex quibus prima
reijcitur: in tertia respondetur quaesito vnica
conclusionem: in vltima reducuntur ad bonum
sensum praecedente opinioni.

Duo priora sunt perspicua in textu.

CONCLUSIO est. Persona diuina significat ra-
tionem per modum substantiae, id est, hypostasis in na-
tura diuina. Haec conclusio ex parte subiecti duos
habet terminos. s. persona, diuina. Ex parte vero
praedicati tribus constat partibus, quae illis ver-
bis continentur, relationem, per modum substan-
tiae, & in natura diuina; & quoad singulas decla-
ratur a D. Th. & primo quo ad terminos politos
ex parte subiecti: quoniam aliud est querere
& loqui de significatione persone, & aliud de
significatione persone diuinae. Quod probatur;
quoniam aliquid est de significatione minus co-
munis, quod non est de significatione magis
communi.

Art. 1. huius
1. d. 718.

q. 27. a. 2.
d. 3.
106

16
d. 105. 16

In corp. art.

q. 13. d. 5.

concl.

communis. Nam rationale includitur in significatione nominis, quod tamen non est de significatione animalis. Vnde aliud est quærere de significatione animalis, & aliud est quærere de significatione animalis quod est homo. Deinde manifestat & probat singulas partes in prædicato contentas, quarum prima est relatio. Probat igitur personam diuinam significare relationem. Persona in quacunque natura significat id, quod est distinctum in natura illa: Sed in diuinis distinctio non fit nisi per relationes originis; igitur hoc nomen persona diuina significat relationem originis. Minor patet ex dictis in questionibus præcedentibus. Maior probatur dupliciter: Primo ratione: Persona in communi significat substantiam indiuiduam rationalis naturæ, vt dictum est in primo articulo. Sed indiuiduum est, quod est indistinctum in se, ab alijs autem distinctum; Ergo in quacunque natura persona significat id, quod est distinctum in natura illa. Secundo probatur eadem maior exemplo sic. Persona in natura humana significat has carnes & hæc ossa & hanc animam, quæ sunt principia indiuiduantia hominem; quæ quidem, licet non sint de significatione personæ sunt tamen de significatione personæ humanæ. Secunda pars prædicati erat illa, per modum subsistentiæ. Probatur. Relatio diuina est subsistens sicut essentia diuina; ergo persona diuina significat relationem vt subsistentem. Antecedens probatur dupliciter: primo, quia relatio in diuinis non est sicut accidens inherens subiecto, sed est ipsa diuina essentia, vt diuina essentia est subsistens; ergo etiam relatio. Secundo; quoniam sicut Deitas est Deus, ita paternitas diuina est Deus Pater: at Deus Pater est persona diuina subsistens; ergo etiam relatio quæ est paternitas. Tertia pars continetur illis verbis in natura diuina, quæ declaratur ex differentia diuinæ relationis ab alijs: quia diuina relatio non est accidens inherens subiecto, sicut alia, sed est diuina essentia, & ideo est subsistens sicut essentia diuina subsistit: quibus verbis ait Caiet. excludi tacitam obiectionem.

Vltimò S. Th. reducit ad bonum sensum prædictas tres opiniones; Vide litteram & Caietanum.

Expositio Textus.

OBSERVANDUM est primò propositionem illam D. Th. Aliquid est de significatione minus communis, quod non est de significatione magis communis, intelligendam esse de significatione explicita: sicut homo significat animal rationale explicitè, animal autem non significat hominem aut rationale explicitè, sed tantum implicitè; nam omne superius dicat totum id, quod est de ratione inferioris; alioquin de illo non prædicaretur; Cui autem illud non dicat explicitè (Nam in diffinitione animalis non ponitur homo) relinquatur vt dicat implicitè.

Secundo aduerte longè diuerso modo significari nomine hominis, rationale, quàm hæc carnes, & hæc ossa significantur nomine personæ humanæ; homo namque non explicitè tantum, sed etiam formaliter includit & significat rationale; persona verò humana licet includat has carnes & hæc ossa, non tamen vt formaliter significata.

Dis. sol.

Tertio Nota D. Tho. hic non soluere motuum secundæ opinionis, quod scilicet persona dicitur quasi per se vna &c. cui tamen satisfacit in 1. dicens personam dici per se vnā ab vnitāte personæ, quæ est ex proprietate, non autē ab vnitāte

A essentiæ vt supponit & significat illa opinio secunda; & quia S. D. opinionem hanc ad bonum sensum reduxit, admittit etiam illa nominis etymologia; ideo non necesse fuit ea vt responsione, quam in primo senten. adhibuerat.

Mouet hic dubitationem Zumellus ad finem suæ disputationis de conciliatione secundæ & tertie opinionis, quæ ex ipsis litteræ verbis facillimè soluitur, ac proinde gratis in ea dissoluenda laborat & lectoris mentem inutiliter occupat.

CONTROVERSIA VNICA.

B An persona diuina significet relationem formaliter an materialiter tantum?

NOVEM refert A. noster D. antiquorum Theologorum de proposita dubitatione sententias, collectis simul eius doctrinæ diuersis locis, in quibus de hac agit materia, nimirum in 1. dist. 23. a. 3. & 26. a. 1. & de potentia q. 9. a. 4. vt hic etiam adnotarunt Torres & Zumell. Ex posterioribus autem Dur. in 1. dist. 23. q. 1. docet hoc nomen persona de formali significare in concreto quandam secundam intentionem: supponere verò pro indiuiduis constitutis ex proprietatibus personalibus; quam sententiam sequitur Torres super hoc a.

Secunda sententia Scoti est in 1. dist. 23. & 25. dicentis nomen persona significare de formali in concreto incommunicabile naturæ rationalis, & supponere pro rebus realibus, quibus conuenit incommunicabilitas, quæ dicit negationem communicationis; & ideo nomen personæ significat formaliter negationem. Opinionem hanc sequitur Molina diff. 2. & approbat Torres in fine Comment. huius a. Eam latè confutat Cai. in 3. p. q. 3. a. 2. & alij; sed Rada controu. 22. explicans sententiam Scoti, trahit eum in sententiam D. Thom. quamuis nonnulla ibi ponat eius doctrinæ repugnantia.

D Inter Thomistas autem & alios etiam expostores D. Tho. magna est concertatio de mente D. Tho. in hoc articulo; Nam Caietanus duo dicit: Primum est D. Th. in q. de Potentia, q. 8. a. 4. docuisse personam diuinam significare relationem, non formaliter, sed materialiter: Secundum est, hic alius S. D. attigisse propriam rationem subiecti id est personæ diuinæ; & affirmare diuinam personam non solum materialiter sed etiam formaliter relationem includere, non tamen determinatè paternitatem aut filiationem. Sententiam seu interpretationem hanc Caiet. sequuntur Bannes, Zumell, Molina, Valentia & Ripa.

Sed oppositam sententiam nimirum D. Tho. idem vtrobique docuisse tenent Capr. in 1. dist. 25. q. 1. Auētor tabulæ aureæ in verbo persona num. 21. vbi notat personam significare relationem per modum substantiæ, & allegat vtrumque locum & alia plura, nulla ibi denotata apparenti contrarietate. Sequuntur eandem opinionem Sylu. Iauell. Torr. Vafq. Suar. de Trin. lib. 7. c. vlt. & Rada: inter quos tamen est dissensio de modo sue qualitate significationis. Nam Capreolus, Syluest. & Torres affirmant de mente D. Thomæ personam significare relationem materialiter tantum: Iauellus autem, Vafq. Suar. & Rada dicunt sub vna consideratione personam diuinam significare relationem formaliter, sub alia verò materialiter: cum quibus & tandem conuenit Zum.

Sciam Con-
trouerfia.

Quaestio hæc supponit nomen *persona* ac præsertim diuina significare aliquid reale posituum supponit præterea nomen *persona* aliquo modo significare relationem; alioquin non posset pluraliter de tribus prædicari. Quarit autem, num illud reale posituum quod nomine *persona diuina* significatur formaliter sit relatiuum an absolutum? Nam de significato huius nominis *persona*, quatenus communissimum est, an sit formaliter posituum aut negatiuum, reale aut rationis, disputabitur infra cum Scot. Dur. & alijs qu. seq. a. vlt.

Resolatio:

Nomen *persona diuina* significare relationem quodammodo formaliter, & quodammodo materialiter.

SCIENDVM EST *primò* aliud esse id, quod significatur & aliud id quod supponitur, & demum aliud quod copulatur per nomen. Nam id quod nomen significat, est eius propria ratio ad quam significandam ex institutione per se & immediate refertur: sicut hoc nomen *animal* significat rationem animalis quæ est substantia animata sensibilis: supponitur autem per nomen id quod sub nominis significato directè continetur, vt determinatum sub indeterminato: sicut homo supponitur nomine animalis, quia sub animali directè continetur, vt determinatum sub indeterminato: siquidem homo est substantia animata sensibilis tali anima scilicet rationali: Vnde si addatur determinatio ei, quod est indeterminatum, vt exempli gratia rationale animali: id quod erat suppositum, fit significatum; nam animal rationale significat hominem. Illud autem copulatur per nomen, quod non directè continetur sub nominis significato, sicut determinatum sub indeterminato, sicut particulare aut minus vniuersale sub magis vniuersali, sed vtrumque est extra alterius essentiam: sicut album significat disgregatum visus, copulat autem hominem, cui inest albedo.

Secundò considerandum est aliquid per nomen dupliciter significari: vno modo formaliter: alio modo materialiter; Illud significatur per nomen formaliter ad quod significandum nomen est principaliter impositum: hoc autem est ratio nominis; exempli gratia, hoc nomen homo formaliter significat ens compositum ex anima rationali & corpore. Id verò materialiter significatur per nomen, in quo ratio per nomen significata veluti in quadam eius materia saluatur: Sicut hoc nomen homo materialiter significat rem habentem cor & cerebrum & conimiles alias præcipuas partes ad constitutionem humani corporis necessarias vt anima rationali possit informari; Ex his duo deducit S. Tho. de potentia q. 9. a. 4.

Persona cõ-
muniter
quid signifi-
cet.

Primum est, nomen hoc *persona* communiter sumptum significare formaliter distinctum subsistens in rationali siue intellectu naturali natura; quia persona nihil aliud est, quam substantia indiuidua rationalis naturæ; & consequenter nomen hoc *persona* humana significat formaliter distinctum subsistens in natura humana; & eadem ratione nomen hoc *persona* diuina significat distinctum subsistens in natura diuina; Sed quemadmodum id, quod est distinctum subsistens in humana natura, necessariò est per materiam signatam indiuiduatam, per quam ab alijs eiusdem naturæ distinguitur; & ob eam causam, nomen hoc *persona* humana, significat materialiter aliquid per talem materiam indiuiduatam; ita pariter, quia distinctum incommunicabile in natura diuina non potest esse nisi relatio: cum in diuinis omne absolutum sit commune & indistinctum, diuina verò re-

Persona di-
uina quid si-
gnificet.

latio non est accidens sed substantia; est igitur idem in Deo relatio cum eo quod relatione refertur; ac proinde idem est relatio quod distinctum in natura diuina subsistens; igitur hoc nomine *persona* diuina significatur relatio materialiter. *Secundum* quod deducit est, rectè dici posse nomen hoc *persona diuina* significare relationem per modum substantiæ quæ est hypostasis: sicut & relationem significat, non vt relationem sed vt relatiuum id est vt significatur hoc nomine Pater, non vt significatur hoc nomine paternitas; nam relatio sic significata clauditur obliquè in significatione diuine persone, quæ nihil aliud est quam distinctum relatione subsistens in natura diuina. Hæc verò quæ hucusque diximus ex D. Th. de significatione persone in nullo differre videntur ab his, quæ docet A. D. in hoc a. nisi quòd ibi duo nominis significata distinguit, vnum videlicet materiale, & alterum formale: hic autem ea distinctione non vtitur; quamuis eadem sit doctrina breuiori stylo collecta, vt patet conferendo singula vtrobique dicta. Ad cuius euidentiam

Tertiò aduertendum est nomen *persona* non esse commune vniucum sed analogum, secundum analogiam proportionalitatis & attributionis ad personam diuinam, Angelicam & humanam: & consequenter non habere vnum aliquem conceptum præcise formalem aut obiectiuum, sed vnum tantum proportionaliter immediate repræsentantem personam diuinam, Angelicam & humanam vt similes proportionaliter: ac propterea nomen persone immediate significare personam diuinam, Angelicam & humanam. Sed quoniam, vt diximus in controu. de analogia ad a. 5. qu. 13. analogum est medium inter vniucum & purè æquiucum: medium autem naturam sapiens extremorum ad alterum comparatum alterum induit, ideo, non raro D. Thomas & Aristoteles analogo videntes ex parte vnitatis, eidem tribuunt vniucoci conditiones, nimirum abstractionem, indistinctionem & similia, vt ibidem explicauimus & ex Caiet. & ob eandem causam D. Th. de potentia qu. 9. art. 4. tribuit huic nomini persona suppositionem, quæ propria est vniucorum: vnde, ibid. in respon. ad 6. dixit, hoc quòd persona aliud significet in Deo quam in homine, pertinet ad diuersitatem suppositionis magis quam ad diuersam significationem: Vbi non absolute pronunciat diuersam illam significationem in Deo, & in homine pertinere ad diuersitatem suppositionis, sed comparatiuè loquitur: significans se vt nomine persone ex parte vnitatis, quæ conuenit cum vniucoco. Quod ideo factum existimo; quia nomen *persona* sicut & quodlibet aliud analogum quamuis in suo conceptu claudat analogorum differentias siue modos speciales: non tamen eos expresse significat, sed quasi implicite tantum & confuse; propter quem significandi modum dici potest nomen *persona* magis supponere, quam significare personam diuinam, angelicam & humanam.

Quartò Notandum est posse relationem tribus modis per aliquem terminum formaliter significari: *Primò* per modum relationis aut relatiui in actu exercito: vt cum significatur nominibus paternitatis, filiationis, patris & filij; his enim significatur relatio, prout in actu fertur ad terminum: & ideo hæc & similia nomina sunt relatiua formaliter. *Secundò* potest significari relatio formaliter & in actu signato prout scilicet quidditas quædam est: & ita significatur hoc

Relatio tri-
bus modis
significatur.

homine relatio & relatiuum. Tertiū potest significari formaliter, non explicitē per nomen significans expressē respectum ad aliud, sed implicitē tantum: & hoc dupliciter, vno modo, quia talem rem significat cuius ratio, siue quidditas perfectē concipi aut explicari minime potest, nisi vt relatiua formaliter intelligatur & explicetur; alio modo quia in communi tantum analogo nomine & conceptu inadæquate, confuse & implicitē representatur & significatur: quem significandi modum diximus ad suppositionem quodammodo pertinere: quæ tamen implicita significatio dicitur etiam materialis, quatenus actualitate caret explicita significationis. Priori modo persona diuina significat formaliter implicitē relationem: quoniam incommunicabilitas substantiæ diuinæ personæ non est nisi relatiua formaliter: nec diuina persona constituitur nisi relatione formaliter: Posteriori verò modo nomen personæ secundum communissimam sui rationem significat relationem formaliter, quatenus vna eius subiectiua pars, nimirum persona diuina relatiua formaliter est, quam etiam, vt diximus, immediatē quamuis inadæquate significat commune nomen personæ.

Persona dupliciter dicitur.

Quinō Observandum est personam communiter sumptam posse dupliciter contrahi: vno modo per differentias quasi extraneas à ratione personæ vt persona est, cuius propria ratio est substantia incommunicabilis: & sic determinatur differentiis naturæ, in qua persona subsistit: & hoc modo distinguitur in personam diuinam, Angelicam & humanam. Secundo potest distinguere per differentias per se personalitatis vt personalitas est: & sic contrahitur per modos personandi, quibus per se distinguitur ratio incommunicabilis substantiæ: vt cum persona diuiditur in personam absolutam & personam relatiuam. Nam ea dicitur persona absoluta quæ ex modo absoluto constituitur in esse singulari incommunicabili & subsistenti. Illa verò dicitur relatiua quæ relatione constituitur in esse singulari & incommunicabiliter subsistenti; hoc autē habet quilibet diuina persona ex relatione formaliter, qua constituitur in esse personali & subsistenti, quo distinguitur à qualibet alia: & hoc modo personæ diuinæ significantur nominibus Patris Filij & Spiritus Sancti, quæ formaliter significant relationem, sed per modum hypostasis. Igitur hoc nomen persona diuina significat rationem personæ vt ad Deum contractam, non per differentiam per se, id est ex proprio modo personandi, qui in diuinis est relatio sub expressa ratione relationis: sed vt contractam quasi extranea differētia, scilicet ex parte naturæ; & ideo quamuis significet relationem, non tamen eam significat expressē formaliter, vt relatio est, sed sub ratione personalitatis talis naturæ: & hoc est, quod docet S. D. cum D. Aug. in resp. ad primum.

Vltimum aduertendum est, tam nomine personæ diuinæ, quam nomine Patris & Filij & Spiritus S. significari relationem vt subsistentem, vt ait S. Th. sed diuerso modo; nam nomen hoc persona diuina primò & formaliter exprimit substantiam, relationem autem significat implicitē & in obliquo; nam persona diuina idem est quod subsistens relatione distinctum in natura diuinā; at hoc nomen Pater relationem primò & formaliter exprimit: substantiam autē importat ex modo significandi in concreto, & ex materia siue relationis subiecto, quod relationē sibi realiter & formaliter identificat secundū se; & i-

Ad eo propriè loquendo nomen persona formaliter significat substantiam, materialiter autē relationem: nomina verò Patris, & Filij, & Spiritus S. formaliter significant relationem, substantiam autem vt modum.

Ex dictis sequitur primò concordia dictorum S. Th. Nam in q. de pot. dixit personam diuinam significare relationem materialiter, subsistens verò formaliter: quia cum dico persona diuina, significo personalitatem Dei, non vt contractam per differentiam per se personalitatis, siue per proprium modum personandi, sed vt contractā per differentiam quasi extraneam, quæ est natura diuina; & ideo quamuis persona diuina sit realiter & formaliter relatio subsistens, non tamen significatur expressē formaliter relatio per modum relationis hoc nomine persona diuina, sed per modum subsistentis siue personalitatis talis naturæ; & quia modus ad rem cuius est modus comparatur vt formale ad materiale, propterea dixit ibi S. D. nomine personæ diuinæ significari materialiter relationem, substantiam verò formaliter. Vbi aduerte exemplum huius nominis homo, quod affert in dicto loco S. Th. ad explicandum significatū materiale huius nominis persona diuina, esse in aliquo simile, simpliciter autem dissimile. Nam similitudo, propter quam assumptum est illud exemplū, in hoc consistit, quod sicut carnes & ossa materialiter se habent ad humanam naturam, quæ in illis saluatur: ita relatio materialiter se habet ad personalitatem siue substantiam personalem, eo scilicet modo, quo res concipitur vt materialis & potentialis respectu proprii modi. Dissimile autem est exemplum illud simpliciter, quoniam id, quod significatur hoc nomine homo, nullo modo constituitur in esse hominis formaliter per carnes & ossa, nec ea claudit in suo quidditatiuo cōceptu: sicut relatione formaliter constituitur diuina persona in esse subsistenti personali incommunicabili, & eam claudit in suo quidditatiuo conceptu: Nā relationes diuinæ constituunt ipsas personas diuinæ, quatenus sunt ipsemet diuinæ personæ, vt suo loco dicemus cū D. Th. & Caiet. & ideo hoc nomen diuina persona formaliter quamuis non explicitē significat relationē, licet quo ad modum significet absolutum: quo fit, vt si per impossibile diuina personalitas esset absoluta, significaretur aptè prædicto nomine.

Secundo sequitur exppositorum sententias verbis inter se magis quam re ipsa pugnantes, facile posse conciliari. Nā quod dicunt Ban. & Vasq. personam diuinam significare relationē implicitē, idē est cū eo, quod ait S. D. Capr. Sylu. & Tor. personam scilicet diuinam significare relationem materialiter. Quod verò ait Cai. personam diuinam significare relationem formaliter, verū est quo ad rem significatam; quia nimirum significat relationem: & quamuis eam significet per modum subsistentis, principale tamen ad quod significandum est nomen impositum, non est modus, sed ipsa relatio. Deinde verum est de formali significato, non explicitē sed implicitē modo superius expresso; Tertiū verū est cōparando relationē ad naturā: constat nāq; persona diuina ex essentia & relatione, veluti ex determinabili & determinate; quamuis vt stat sub cōmuni cōceptu personalitatis aut substantiæ, materialiter tantū significetur. Postremò dici potest cū lauello, relationē in Deo dupliciter cōsiderari: vno modo vt indiuiduatua est, siue vt concipitur tāquā proprietatis indiuidualis: & sic est vt materiale; quia in rebus, quæ apud nos sunt, principiū indiuiduationis.

Conciliatur dicta D. Th. & Exp. ad primum.

nis est materia. Secundò potest concipi diuina A
relatio veluti forma, seu differentia quasi speci-
fica trahens essentiam secundum se communem
ad personam: & hoc modo se habet vt formale.
Priori modo consideratur à D. Thom. in q. de
Potentia Dei, & à prædictis tribus expositoribus:
posteriori verò modò consideratur hic à Caieta-
no & alijs. Denique dictum illud D. Thom. &
Capr. &c. quòd hoc nomen *persona diuina* signi-
ficat formaliter subsistens in natura diuina, ve-
rum est de persona diuina secundum commu-
nem rationem personæ, in qua cum ceteris con-
uenit: secundò verum est quo ad modum signifi-
candi: tertio verum est quo ad explicitam signi-
ficationem.

Tertio sequitur ex dictis falsum esse id, quod
Zumel. affirmant Zum. Suar. & Rada, videlicet perso-
nam conceptu præciso abstrahere à persona crea-
Rada rej-
ta & increata, ab absoluta & relatiua; Iam enim
videtur.
diximus nomen personæ tanquā analogum nul-
lum significare conceptum præcisum, sed imme-
diatè singula analogata.

Conclaf-
ones dedu-
ctæ, & pro-
bantur.
PRIMA CONCL. Nomen personæ non signifi-
cat intentionē, siue ens rationis. Probatur: quia per-
sona est substantia indiuidua naturæ rationalis;
ergo formaliter significat aliquid reale subsistēs.
Secundò probatur ex doctrina præcedentis articu-
li, vbi persona dicitur significare id, quod est
perfectissimum in tota natura, & ex articulo primo
huius questionis, & præsertim in responsione ad secun-
dum. Tertiò probatur: quoniam intentio non est
nisi per opus intellectus; igitur secluso opere in-
tellectus non essent tres personæ nisi fundamen-
taliter, & in potentia, quod est erroneum. Quar-
tò; quia omnis intentio secunda est relatio: si er-
go persona in concreto significat intentionem
secundā, habebit aliquod correlatiuum ei corres-
pondens, & sic non dicitur ad se, vt ait Aug. nec
facile esset assignare tale correlatiuū. Sed de hac
& sequenti conclusione, cumulatè disputabitur
in vlt. art. quæst. sequentis.

SECUNDA CONCL. Persona de formali non si-
gnificat negationem. Hæc patet ex dictis, & latè
probatur à Cai. in 3. p. q. 4. a. 2.

TERTIA CONCL. Nomen personæ in communi
significat formaliter, & expressè subsistens distinctum
in rationali natura, formaliter autem & implicite si-
gnificat subsistens absolutū & relatiuū, vt similia pro-
portionaliter in subsistendo. Hæc patet ex communi
canone analogorum.

QUARTA CONCL. Nomen personæ diuine sig-
nificat relationē materialiter, quatenus scilicet signifi-
cat eam, vt informatur tali modo scilicet subsistentia,
& quatenus implicite tantum significatur nomine per-
sonæ.

QUINTA CONCL. Nomen personæ diuine
significat relationem formaliter modus superius ex-
plicatis, & præsertim, vt insertur nominibus Patris, &
Filij, & S. S.

Argumenta, & solutiones.

CONTRA primam concl. sunt argumenta re-
lata & soluta à Capr. in 1. dist. 23. Con-
tra eandem sunt argumenta Molinæ de qui-
bus agemus in dicto vltimo articulo questionis se-
quentis.

Obi. com. 3.
resol.
CONTRA tertiam concl. trahi posset argu-
mentum ex doctrina D. Thom. superius re-
lata ex questionibus disputatis; vbi ex differen-
tia inter nominis suppositionem & significa-
tionem docet hoc nomen *persona* non signifi-

care formaliter personam absolutam vel rela-
tiuam, sed tantum subsistens distinctum in na-
tura rationali siue intellectuāli; supponere ve-
rò pro subsistente absoluto, vel relatiuo. Sed
iam diximus D. Thom. attribuere huic analo-
go, quod est persona, suppositionem impro-
priè ob similitudinem vnitatis quam habet
cum vnioco; Nam propriè loquendo signifi-
cat immediatè personam absolutam & rela-
tiuam, vt idem sunt proportionaliter.

CONTRA quartam concl. argumentatur
Caiet. Primò. De ratione formali diuinæ hy-
postasis secundum veritatem est relatio ori-
ginis, quamuis non ista vel illa; Ergo diuina
persona formaliter significat relationem. Resp. Sol.
nullam esse consequentiam nam ratio formalis
relationis comparatur ad subsistentiam, quæ
est eius modus expressè & formaliter nomine
personæ significatus, vt materiale ad forma-
le.

Secundò. D. Thom. nihil hic soluit ex di-
stinctione allata in questionibus disputatis, sed o-
mnes difficultates soluuntur ex diuersitate in-
ter modum significandi & rem significatam;
quia scilicet res significata est relatio, significa-
tur autem absolutè per modum hypostasis. Er-
gò. Resp. nullam esse conseq. Nam hoc argum-
to probatur optimè nostra conclusio: distinctio
enim hæc in rem significatam & modum signi-
ficandi in nomine personæ diuinæ est distin-
ctio in materiale & formale, vt ante dixi-
mus.

CONTRA eandem concl. argumentatur Zumel. Obi. 3.
Homo significat rationale formaliter; quia per
id constituitur & distinguitur; at persona con-
stituitur & distinguitur relatione. Ergò. Resp. Solus.
nullam esse conseq. quia rationale est absolu-
tum & per modum absoluti constituit: relatio
vero non est absoluta, & personam constituit
subsistentem, quæ vt subsistens & vt significata
nomine personæ concipitur vt absoluta, saltem
negatiuè; quia vt sic non includit relationem
expressè, quamuis nec illam excludat: Vnde
etiam ipse Caiet. in 3. p. quæst. 3. art. 2. quasi me-
lius considerans prædicti nominis significatio-
nem sic ait: Sed sicut cum his stat, quod gratia ma-
terie substantia indiuidua, & hypostasis, & persona
in diuinis significat relationem non vt ad aliud, sed
vt rem hypostaticam: ita stat, quòd subsistens, &
subsistentia significant relationem, vt rem hypostati-
cam. Hæc ille. Qua loquendi forma conuenit
manifestè cum D. Thom. sententia in quæstio-
nibus disputatis: Idem enim est dictu nomen per-
sonæ in diuinis significare materialiter relatio-
nem, & idem nomen significare gratia materiæ
relationem in diuinis.

CONTRA eandem concl. argumentatur Ripa. Obi. 4.
Primò. Persona significat relationem vt subsi-
stentem, vel per modum substantiæ; Ergò
relatio primum significatur, substantia verò
ex consequenti, & vt eius modus adiacens
illi; Ergò non nisi de materiali. Respondetur nul-
lam esse consequentiam sed oppositum sequi, vt
patet ex dictis.

Secundò. In nomine personæ includitur na-
tura oblique; ergò directè significat relationem.

Respondetur nullam esse consequentiam si
dictio illa directè sit idem quod formaliter;
nam significat relationem per modum subsi-
stentis, & consequenter significat subsistens
formaliter: relationem autem materialiter in sen-
su iam expresse; quamuis secundum alias con-
siderationes superius expressas significetur nomi-
ne per-

ne personæ relatio formaliter: & hoc est, quod A
probat argumentum.

Obi. 1. cont. *3. concl.* **CONTRA** quintam concl. argumentatur Capr.
ex D. Th. de potentia, & primò probat personam
diuinam significare formaliter distinctum sub-
sistens in natura diuina. Sicut se habet persona in
communi ad suum significatum: ita se habet per-
sona diuina ad suum: sed persona in communi
significat distinctum subsistens in natura ratio-
nali; cum hoc exprimitur per definitionem per-
sonæ; ergo persona diuina significat formaliter
distinctum subsistens in natura diuina. *Solut.*
quod in conceptu subsistentis distincti in natu-
ra diuina clauditur intrinsecè relatio in recto si-
gnificata, quamuis per modum subsistentis: ita-
que primò & formaliter significatur relatio, se-
cundariò verò subsistentia.

Obi. 2. **Secundò** probat nomen personæ diuinæ signi-
ficare relationem tantum materialiter. Illud est
significatum materiale nominis, sine quo salua-
ri non potest significatum eius formale: Sed di-
stinctum subsistens in natura diuina, non potest
esse nisi relatiuum; ergo. Maior probatur exem-
plo huius nominis homo, quod materialiter si-
gnificat cor, epar, caput &c. sine quibus saluari
non potest humana natura. Minor patet. *Solut.*
maiores non esse veram absolute, nisi quando
id in quo saluatur nominis significatum, non
clauditur intrinsecè & in recto in ipso nominis
significato, vt in exemplo cordis &c. respectu
naturæ humanæ: non autem ita est de relatione
respectu diuinæ personæ, vt ante diximus.

Obi. 3. **Tertiò** Relatio non est subsistens, nisi quia est
diuina essentia; Ergò nomine personæ signifi-
catur relatio materialiter. Probatur consequen-
tia; quia persona significat subsistens. *Solut.*
antece-
dens falsum esse formaliter loquendo; Nam
etsi relatio habeat ab essentia radicaliter vt sit
subsistens, quatenus est eadem illi: seipsa tamen
formaliter est subsistens, vt aduertit Caietan.
infra q. 40. a. 4. & consequenter persona diuina,
quæ significat subsistens formaliter, signifi-
cat etiam formaliter relationem vt subsisten-
tem.

Obi. 4. **Contra eandem** concl. argumentatur Sylu. Re-
latio vt relatio non est de ratione suppositi ge-
nerantis; Ergò non significatur formaliter no-
mine personæ. Antecedens probatur; quia rela-
tio originis, quæ est paternitas, fundatur super
generare, & consequitur terminum generatio-
nis; Nam idè est Pater (vt dicit August.) quia
genuit; Ergo relatio vt relatio non est de ratio-
ne suppositi. *Solut.* Relationem vt relatio est, posse
dupliciter considerari; vno modo vt conceptam,
siue vt est hypostatica forma; alio modo vt ex-
ercitam: Primo modo sumendo relationem fal-
sum est antecedens. Ad eius probationem nega-
tur assumptum: Secundo verò modo verum est
antecedens & eius probatio; sed non militat cõ-
tra nostram conclusionem, quæ loquitur de re-
latione, prout est constitutiua personæ, vt eius
forma hypostatica, immò vt est idem formali-
ter, quod ipsa persona differens ab ea solo mo-
do significandi. Secundo dico conclusionem
nostram loqui de relatione in concreto, prout
significatur hoc nomine Pater, vel Filius
&c.

Obi. 5. **Contra eandem** concl. argumentatur Torres.
Inquit S. Th. nomen persona significat relatio-
nem in recto, & essentiam in obliquo: non tamè
relationem, in quantum est relatio, & loquitur
de persona diuina, si autem significaret formali-
ter relationem, eam significaret, in quantum est

relatio. *Resp.* subsumptam propositionem quo
ad illam particulam, in quantum est relatio, posse
dupliciter intelligi; vno modo vt reduplicetur
ratio formalis & quidditatiua relationis: & sic
vera est; alio modo, vt reduplicetur siue speci-
ficetur modus relationis, vt relatio est: & sic est
falsa; & in hoc sensu intelligenda sunt verba D.
Th. relata in priori propositione.

Secundò. Si per impossibile esset vna persona *Obi. 6.*
diuina, vt Iudæi & Saraceni imaginantur: ita
proprie Deus esset persona diuina, sicut nunc est:
sed tunc non esset relatio; Ergo modò persona
diuina non significat formaliter relationem.

Resp. in eo casu non fore eiusdè rationis con-
stitutiuum personæ diuinæ sicut nunc: licet etiam
tunc proprie esset persona; Nam quemadmodum
si rationale nunc non constitueret hominem, si-
cut hucusque constituit, non amplius signifi-
caret homo ipsum rationale de formali; ita si tã-
tum esset vna persona diuina, non constitueret
per relationem, neque relatio esset persona
diuina, aut è contra, ac proinde non significare-
tur relatio formaliter hoc nomine persona di-
uina.

Contra eandem, & quartam arguit multiplici-
ter Rada; sed eius argumenta aut cum prædictis
coincidunt, aut nullo negotio ex iactis funda-
mentis solui possunt. Vnum dumtaxat propo-
nemus, quod hucusque videtur intactum; Sic
igitur arguit. Illi qui dicunt personas diuinas
constitui per absolute, & illi qui dicunt non cõ-
stitui per absolute, habent conceptus contrari-
os; ergo ambo isti idem concipiunt nomine per-
sonæ diuinæ: Probatur sequela; nam alioquin
non haberet conceptus cõtradictorios; quia cõ-
tradictio est affirmatio eiusdè de eodem: sed
ambo isti non concipiunt personam diuinam vt
relatiuam; quia tunc stultissimus esset ille, qui
diceret personas diuinas per absolute constitui;
idem enim esset, ac si diceret relatiuum vt rela-
tiuum, per absolute constituitur. Propter eã-
dem rationem non concipiunt personam vt ab-
solutam; quia tunc nimirum stultus esset, qui
personas diuinas per relationes constitui affir-
maret; esset enim asserere absolute vt absolute
per relationem habere esse; ergo ambo con-
cipiunt personam diuinam conceptu indifferen-
ti ad absolute & relatiuum, quam sic conceptã
vnus in particulari absolute, alius relatiuum
esse affirmat; ergo persona diuina dicit subsistens
in natura intellectuuali diuina, vt indifferens ad
subsistens absolute & relatiuum. *Solut.* primò
admisso toto præcedente discursu nullam esse
penultimam consequentiam; Nam sequitur tan-
tum eos affirmantes, & negantes habere concep-
tum personæ communiter sumptæ indifferen-
tem ad absolute & relatiuum; cum enim per-
sona communiter sumpta dupliciter distingui
possit, vt supra diximus scilicet per differentias
per se, quæ sunt absolute & relatiuæ; & per diffe-
rentias extraneas siue per accedens, quæ sunt diui-
næ, Angelicæ & humanæ: etiã si persona fuerit di-
stincta per extraneas differentias, adhuc remanet
eius indifferetia & cõmunitas quo ad differentias
per se; & ideo qui affirmant diuinã personã esse
relatiuã, & ille qui negat esse relatiuã, in duobus cõ-
ueniunt: Primò est distinctio siue limitatio perso-
næ per extraneas differentias significatã hoc nomi-
ne diuina; loquitur enim ambo de persona prout
est in natura diuina: Secundò est identitas conce-
ptus de persona cõmuniter sumpta, concipiunt e-
nim illa ambo vt indifferente ad absolute & re-
latiuum; Sed in vno discordant nimirum in ea
diffe-

Cont. 2. 4. concl. obiectio.

Solut.

diffe-

differentia siue modo, quo persona communiter sumpta per se contrahitur ad personam diuinam; cum vnus affirmet contrahi per se relatione, alius autem neget, & per absolutum limitari contendat. Itaque non est necesse eos habere conceptum indifferentem de persona diuina, sed tantum de persona communiter sumpta, de cuius limitatione per extraneam differentiam ambo conueniunt, sed in contractione, quæ est per differentiam per se, longè dissident. Secundò respondetur nullam esse vltimam consequentiam; Quoniam admissio prædictos disputantes habere conceptum de diuina persona indifferentem ad absolutum & relatiuum, non sequitur; ergo persona diuina significat indifferens &c. Nam duplex indifferentia potest in aliquo nomine & eius significato considerari; vna quæ attenditur secundum conceptionem in re fundamentum habentem, ad quam conceptionem per se primò significandam impositum est nomen; sicut nomen animalis impositum est ad significandam naturam sensitiuam, quæ realem habet vnitatem in pluribus speciebus, & ideo fundat conceptum communem & ad plures illas species indifferentem. Alia est indifferentia nominis & conceptus, quæ attenditur secundum conceptionem in opinione, vel propria vel alterius falsa fundatam, qualis est communitas analogica huius nominis Deus, ad verum Deum & ad idolum, vt explicat S. Th. supra q. 13. a. 10. & talis est etiam communitas & indifferentia huius nominis persona diuina; fundatur enim in sola falsa opinione negantis diuinam personam relatione constitui, & opinantis eam constitui per modum aliquem absolutum; sic enim multiplicat in diuina persona considerationes modorum constituendi, cum tamen secundum veritatem sit vnus scilicet relatiuus. Et quemadmodum non valet ista consequentia, Paulus affirmat animal bipes quod est homo, esse rationale, & Petrus negat, & ait esse irrationale; Ergo conceptus est nomen animalis bipedis, siue hominis absolute est indifferens ad rationale & irrationale: ita non valet in re proposita.

QVÆSTIO XXX.

De pluralitate personarum in diuinis, in quatuor articulos diuisa.

DEinde quaritur de pluralitate personarum. Et circa hoc quaruntur quatuor.

Primò, Vtrum sint plures persona in diuinis.

Secundò, Quot sunt.

Tertiò, Quid significant termini numerales in diuinis.

Quartò, De communitate huius nominis, persona.

Ratio ordinis huius quæstionis ad præcedentem, & articulorum eius inter se.

IN INTRODVCTIONE præcedentis quæstionis affertur à D. S. ratio ordinis huius quæst. tam ad præcedentem, quam ad subsequenter. Ordo verò articulorum hic est: Proponitur primò quæstio, an sit pluralitas personarum in diuinis. Secundò quæstio, quanta sit illa pluralitas. Tertiò quid sit, dum quaritur, quid significant termini numerales in diuinis. Postremo, quia ad omnem pluralitatem eius, quod in plura distinguitur, sequitur in

illo quadam communitas; ea propter in postremo articulo de communitate huius nominis persona differitur: de cuius pluralitate disputauerat in tribus iam dictis articulis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit ponere plures personas in diuinis.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod non sit ponere plures personas in diuinis. Persona enim est rationalis natura indiuidua substantia. Si ergo sunt plures persona in diuinis, sequitur quod sint plures substantia. Quod videtur hæreticum.

2. Præterea. Pluralitas proprietatum absolutarum non facit distinctionem personarum, neque in Deo, neque in nobis, multo igitur minus pluralitas relationum. Sed in Deo non est alia pluralitas nisi relationum, vt supra dictum est. * Ergo non potest dici, quod in Deo sint plures persona.

3. Præterea. Boet. † dicit de Deo loquens, quod hoc verè vnum est, in quo nullus est numerus: sed pluralitas importat numerum. Ergo non sunt plures persona in diuinis.

4. Præterea. Vbiunque est numerus, ibi est totum & pars. Si igitur in Deo sit numerus personarum, erit in Deo ponere totum & partem. Quod simplicitati diuinae repugnat.

Sed contra est, quod dicit Athanasius, † Alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti. Ergo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, sunt plures persona.

Respondeo. Dicendum, quod plures esse personas in diuinis, sequitur ex præmissis. Ostensum est enim supra, * quod hoc nomen persona, significat in diuinis relationem, vt rem subsistentem in natura diuina. Supra autem habitum est, † quod sunt plures relationes reales in diuinis. Vnde sequitur, quod sint plures res subsistentes in diuina natura. Et hoc est esse plures personas in diuinis.

Ad Primum ergo dicendum, quod si substantia non ponitur in distinctione persona, secundum quod significat essentiam: sed secundum quod significat suppositum. Quod patet ex hoc, quod additur indiuidua. Ad significandum autem substantiam sic dictam, habent Greci nomen hypostasis. Vnde sicut nos dicimus tres personas, ita ipsi dicunt tres hypostases. Nos autem non consueuimus dicere tres substantias, ne intelligerentur tres essentia, propter nominis æquiuocationem.

Ad Secundum dicendum, quod proprietates absolute in diuinis (vt bonitas, & sapientia) non opponuntur adinuicem, vnde neque realiter distinguuntur. Quamuis ergo eis comeniat subsistere, non tamen sunt plures res subsistentes, quod est esse plures personas: proprietates autem absolute in rebus creatis non subsistunt, licet realiter abinuicem distinguantur, vt albedo, & dulcedo. Sed proprietates relatione in Deo, & subsistunt, & realiter abinuicem distinguuntur vt supra dictum est. * Vnde pluralitas talium proprietatum, sufficit ad pluralitatem personarum in diuinis.

Ad Tertium dicendum, quod à Deo propter summam vnitatem, & simplicitatem excluditur omnis pluralitas absolute dictorum, non autem pluralitas relationum, quæ relationes predicantur de aliquo vt ad alterum. e Et sic compositionem in ipso, de quo dicuntur, non importat, vt Boet. * in eodem libro docet.

Ad Quartum dicendum, quod numerus est duplex.